

De expugnatione
CIVITATIS RIGENSIS
LIVONIAE METROPOLIS

Quam

Serenissimus Svecorum Gottorum & Vandalorum &c. &c. REX, GVSTAVVS ADOLPHVS
Calendis Augusti Anno proximè elapso 1621. infestis armis ipse oppugnatum venit, & terrâ marique 13. Augusti undique cinctam, ad deditionem tandem 16. Septembris facientem compulit.

Loco Relationis verissimæ.
EPISTOLÆ IIII.

In quarum { primâ ad Sereniss. Poloniæ Regem } à Spectab. Senatu scriptis, obfidionis illius & inevitabilis deditionis necessitas iisdem verè accuratèq; explicantur.

Ex tertiâ verò responsi loco ab eodem M. D. Lithvaniæ Campiductore in improprium Splis Senatus scriptâ, quasi deditio ea, nullâ cogente gravi necessitate, præcipiti saltem metu facta sit,

Quarta tandem nata est Apologetica Splis Senatûs, in quâ factæ deditionis ratio expedita redditur.

Latino & Germanico idiomate in gratiâ veritatis amantium in lucē editæ.

Daniel 5. cap.

Potestatem habet altissimus in Regno hominum, & quemcunq; voluerit suscitabit super illud.

Seneca Epistol. 91.

Nihil publicè stabile est; tam hominum quam Urbium fatavolvuntur.

Lips. 1. de Constant. cap. 16.

O mira & nunquam comprehensa Necessitatis lex!

Cum Grat. & Privil. Ser. Reg. Majest. Sveciæ ne à quoquam imprimantur.

Excusæ Rigæ per Nicolaum Mollinum typographum

Anno Domini M. DC. XXII.

Das Universitäts-Bibliothek
gekauft

dem Herrn Pastor Eörber
zu Mondau.
1803.

Ed.

1571

Illust^{mo} Principi ac D^{no} D^{no} Christophoro
Radzivvil, Duci Birzarum, & Dubinkorum, Sac. Rom.
Imp. Principi, Mag. Duc. Lithv. Campiductori, nec non Seiven,
Zysmorien, Bystrzyceſi Polzyrwensiq;
Capitaneo &c. &c.



Ub exitum ferè anni proxime elapsi,
literas Ill^{me} C^{dnis} Ure accepimus satis
aculeatas & injurias, quibus ad no-
stras antea datas, causas deditionis
urbis nostra candidè exponentes, ani-
mo valde commoto & hostili respon-
det, nobisq; exprobrat, ac si nullà justà de causà victori Ci-
vitatem dedidissimus, imo gravissimum perfidiæ crimen
impingit. Tantas igitur injurias ad animum revocan-
tes legitimam honoris famaq; nostra defensionem conscri-
psimus, quam statim C^{dnis} Ure tūm misissimus, nisi in causà
tām arduā Sac. Regiæ M^{tis} Dⁿⁱ nostri clementissimi con-
sensus nobis fuisset expectandus. Nunc finitā illā morā,
literas nostras defensorias Ill^{me} C^{dnis} Ure mittimus, non
aliud spectantes, quām ut optimum Civitatis ornamen-
tum, honoris & existimationis nimirum possessionem,
virtute partam, virtute conservatam legitimè tueamur,
Benè valeat Ill^{ma} C^{do} Ure & necessitati nostra ignoret.
Dat. Rige 3. Julii 1622.

Proconsules Consulesq; Regiæ
Civitatis Rigenſis.

Lector



Lector benevole.

Um deditionem, quam in autumno anni proximè præteriti 1621. Serenissimo & Potentissimo Principi ac Dño Dño GUSTAVO ADOLPHO Svecorum Gothorum & Vandalorum &c. &c. Regi Dño nunc nostro clementissimo ineluctabilis fati necessitas facere nos iussit, præcipiti turpique metu, nullà urgente gravi necessitate factam esse Illustrissimus Dux Campestris Mag. Duc. Lithvaniz Dñs Christophorus Radziwillus Princeps in opprobrium nostrū objectare nobis non sit veritus; quinimò alibi quoque passim, & in Regno Polonia inprimis, iniqua censoria notā nos perstringi & odiis malè feriatorum hominum prægravari compertum habemus: Aliter facere non potuimus, honoris & famæ nostræ ratione ita exigente, quin seriem rei gestæ & obsequii faciem nō solū Illustræ Celdni ipsius vivis coloribus depingeremus, verū etiam divulgatis & in lucem publicam editis cū nostris ad Regem Polonia & Ducem Exercituum Mag. Duc. Lithvani campestrem statim ab expugnatione urbis scriptis, tam contumeliosis quoq; ipsius Celdnis ad nos, & iis quibus honoris nostri vindicias postulamus literis, non aliam nos, quā pietatis & virtutis cynosuram, nec non omnium gentium iura & exempla in hoc negotio secutos esse, toti mundo omnibusque veritatis studiosis testatum redderemus. Vale. Dar. Rigæ die 3. mensis Iulii Anno Domini 1622.

*Proconsules Consulesq; Regia
Civitatis Rigenfis.*

Literæ

*Literæ Sp. Senatus Rigenfis, scriptæ
Ad Regiam Majest. Polonia, Post expu-
gnationem urbis*

*Serenissime ac potentissime Princeps, Do-
mine clementissime,*

Servitia & obsequia nostra promptissima cum veneratione.

Non dubitamus Regiam Majest. Vam. auditione jam accepisse, summoq; dolore affici, in eam fortunam nos fatali quādam rerum conversione devenisse, quā nec ipsamet R^a M^a Traunquam credidit, nec nos eventuram aliquando optati sumus: sed DEUS Regnorum & impertorum terminos constituit ac mutat, pro-ut ei visum fuit; nec humana sagacitati datum est, reconditos de vini mysteris recessus perscrutari, qualemcūq; tandem duriciem vel iniquitatem præ se ferre videantur. Mementi R^a M^a Tra in proximè præteritis generalibus Comitibus per nuncios nostros tam publicè quā privatim literis nostris frequentibus periculi magnitudinem à Suecia Regno nobis imminente, nos humillimè ac querulā voce exposuisse. A nonnullis sanè, rem & tempus prudenter pensitantibus fides nobis habita fuit, a nonnullis vicissim derogata, qui vel præoccupati animi affectione vel sinistra aliorum credulitate & opinione ducti fuerant. Gavisti tamen fuimus, quod Repub. gravissimo Turcico bello alibi implicatā, R^a M^a Tra partem aliquam sollicitudinis suæ in mise-

A

ram

ram Livoniam derivare ac perficere dignata fuit, ut
Illmo Principi, Domino Radzivilo Campiductori Ma-
gni Duc. Lithuaniae cura tuenda Livonia publicâ auto-
ritate committeretur. Collegerat is mox copias aliquas,
ut nobis relatum est, sed quæ aliò postea abductæ sint, quòd
non leves autores securitatem Livonia, quocumq; tandem
animo, pollicerentur. Deinde aures R^e M^{ajest} Veite-
ratis literis cum fatigaremus, responsum tulimus, Illustris-
simo D^{no} Palatino Vilnensi hanc curam Livoniae de-
fendenda incumbere: quo audito, haud parùm turbati su-
mus; quippe jam notum erat, eundem Dominum Palati-
num, ad subeundas Generalis in Polonia Ducis vices,
esse à R^e M^{ajest}. Tra. in Podoliam evocatum: cui gra-
vissimo oneri suscipiendo, ut maximè suffecturus sit, ta-
men Livoniae curam cum vix in tantâ rerum mole gerere
posse, & jure fore excusatum, statuimus: postea iterum
ad Illmum Dominum Campiducem remissi sumus, cum
bona pars temporis effluxisset, hostis verò noster summo
studio ac diligentia ad rem conficiendam pergeret.
Quamobrem non desistimus deinceps quoque tam R^m
M^{tem} Vram, quanquam maximis occupationibus di-
stentam, quam ipsum Dominum Campiducem, orare,
interpellare, obsecrare, ut quâ fieri possit, summâ celeri-
tate, auxiliares copias cogerentur, ac in Livoniam mitte-
rentur; facile enim & expeditum brevemq; esse e Sve-
ciâ in Livoniam transitum, qui à nemine presentiri vel
pranun-

pranunciari queat: itaq; operam dandam esse Domino
Campiduci, ut prior possessionem campi adipiscatur; sic
enim multis rebus potior futurus sit, posteriorem verò, ut-
ut bene instructus armatusq; veniret, multis incommodis
obnoxium fore. Quamvis autem Dominus Campidux
ad summam diligentiam nihil reliquum fecisse videatur,
quo minùs justum exercitum & maturè colligeret ac in
Livoniam duceret: tamen ab hoste tam nostro diu bellum
preparante preventus fuit, qui classe suâ instructissimâ
portum flumeng, Dana mox occupavit, militemq; in
continentem exposuit, ac post paucos dies, adventantibus
reliquis copiis terrestri itinere, in urbis conspectum uni-
versus exercitus prodiit & castra metari cepit, aggeres,
fossas, munitionesq; plurimas, admirabili festinatione,
duxit & firmavit: deinde grandioribus tormentis sum-
mâ vi ac vehementia pinnas munitionum nostrarum ita
verberavit, ut vix consistendi locus fuerit: Nihilominus
animo imparido, quantum omnino per vires nostras li-
cuit, resistimus & vices reddidimus, ut non pauci in ca-
stris hostilibus ceciderint. Sanè non parva nos sollicitudo
curaq; inceserat, quòd trecetostantum milites, licet sum-
mo studio, in viciniori Germaniâ ac Livoniâ cõquisitos,
conducere potuimus. Nam Dania Rex aliq; Principes
militem cogētes & amplo stipendio allicientes, magno no-
bis impedimento fuerunt: in ipsâ verò Livoniâ, armis vi-
risq; omnino exhaustâ frustra milites conquesti fuerunt.
Huic tamen malo ut quâcumq; ratione mederemur, equi-

tum praefectos Ceridonem & La-Barre, qui Illustrissimo Domino Zamoseio Palatino operam obstrinxerat, sed sero venturus erat, peculiari stipendio conduximus, ut arcem in communi periculo praesent: quae res vires nostras distraxit ac labefactavit. Quamvis autem cives nostri militesq; miram animorum alacritate, quavis pericula subire non detrectaverint: tamen singulis ferè diebus, non paucos fortuna belli absorpsit. Sed spes auxilii à Republica ferendi animos diu sustentavit, praesertim cum Illustriss. Dominus Campiductor ultra Dunam conspiciendum se praebeuit, ac velitando hostiles ibidem copias aggressus fuit, quae tamen vix duodecimam partem exercitus efficiunt, qui, ut ex certissimis autoribus didicimus, nonaginta novem vexilla peditum, equitum viginti & unum, in singula vexilla centum & quinquaginta viris computatis, complectitur. Postea vero quam à duabus septimanis alioquotq; diebus, ex quo Dominus Campiductor, unam tantum noctem moratus, recesserat, nulla amplior spes suppetiarum affulsit. Civitas autem arctiori indies obsidione premeretur, numerus militum ad dimidiam partem imminueretur, civium quoq; juvenumq; non pauci interiiissent; non ita ex omnibus partibus hosti occurrì potuit, ut voluntas & necessitas nostra requirebat. Igitur propius ad munimenta nostra movens hostis, nocturno tempore ea suffodere cuniculosq; agere ita properavit, ut tribus in locis eos perfecit, longumq; in spacium qua-

quatuordecim nimirum orgyarum diduxerit, suppositis viginti quatuor cadis pulvere nitrato repletis, iam jamq; in aërem cum certissimâ superfantium pernicië vallum disiecturus erat, nisi sominei sexus & parvulorum misericordia animum oppugnantis subisset. Itaq; omni humani auxilii respectu nobis praefixo, cum ne unus quidem de quingentis illis peditibus, quos Gedano submissum iri R. M. Tra. promiserat, compareret, essetq; res ad extremum adducta discrimen, habito cum Dño Castellano Venden, alijsq; Nobilibus tum Equitum Praefectis Capitaneisq; rei lœtica peritis consilio, rem desperatam esse omnibus conclamantibus, in colloquium descendimus; pactiq; incolunitatem uxorum, liberorum, tum omnium jurium ac libertatum nostrarum, in fidem ac ditionem Serenissimi Regis Gustavi Adolphi concessimus. Quà in re admirabilem victoris clementiam & lenitatem satis predicare non possumus, qui summa à moderatione animi hanc fortunam suam superavit, ac nos vivere coëgit; idq; supplicantiibus nobis benignissime largitus est, ut si intra triennii spacium pax aequis conditionibus inter utrumq; Regem coiret, cum omni jure & libertate illibatâ, in ditionem Regis Majestatis V. redeundi nobis potestas sit. Sanctè coram S. R. M. U. affirmamus, idem coram Dēi justissimi & omnium Angelorum facie, in ultimâ illâ mundi disquisitione testificaturi, paratissimos nos fuisse, unâ cum uxoribus & liberis omnibusq; fortunis, certissimam

tiſſimam oppetere mortem, ſi ulla vel laus vel utilitas ad
 Sm Rm Mem Um & Reipub. promanare potuiſſet; niſi
 quoq; pietas erga Dēum & fidei noſtra commiſſos, atām
 crudeli facinore ac furore nos revocaſſet; quin ipſam Rm
 Mem Um id improbatum, perſuaſum nobis fuiſſet.
 Quorum autem culpā hoc Reipub. Polona detrimentum
 acciderit, Dēus iudicabit, qui omnium animorum occul-
 tos recessus perſpicit. Dum autem facere coacti ſumus,
 quod divina humanaq; jura ac naturalis ratio, tūm o-
 mnium gentium laudata exempla permittunt, quaſumus
 Rm Mem Um, non voluntati vel ulli culpa noſtra, ſed
 fatali cuidam ac immutabili rerum converſioni imputa-
 re dignetur: quin ſumma ope in eam curam incumbat, ut
 omnis cauſa fundendi innoxii Chriſtiani ſanguinis in
 cælum clamantis, e mediō tollatur, pax firma tandem ſta-
 biliatur, vaſtationibus ac direptionibus finis imponatur,
 quieſq; oppreſſis & deſagitatīs populis reſtituatur. Alio-
 quin cælum & terra teſtimonium contra injuſtos oppreſ-
 ſores perhibebunt, & ira divina magis magisq; incenſa,
 iſdem dolorem ſempiternum inuret. Certē Livonia
 omnis, tantam Chriſtiani ſanguinis effuſionem nunc nau-
 ſeat ac horret. Dēus victoriarum autor Se Re Mti Ve
 optatiſſimum triumphum contra barbaras gentes largia-
 tur, cujus gratia innocentiam noſtram commendamus,
 Datum Rige die 20. Septembris, Anno 1621.

Literæ

Literæ Sp. Senatus miſſæ ad Ill^{um} Ducem
 Chriſtophorum Radziwvill Campiductorem
 M. D. Lithvaniæ poſt expugnationem urbis.

Illuſtriſſime Princeps, Domine Gratiſſiſime.

Obſequiorum noſtrorum promptitudinem debitā cum obſervantiā.

Quantas in difficultates graviſſimum hoc bellum,
 noſtram Civitatem diuturnis calamitatibus
 jam antea concuſſam, conjecerit, ipſamet Ill^{ma}
 Cdo Trajam antea, tam ex publicā ſamā, quā ex cre-
 bris literis noſtris cognovit. Equidem memoriā tenemus,
 in nuper præteritis Comitibus, apparatus hoſtilium armo-
 rum præſentientes, per nuncios noſtros, & Se Re Mti &
 univerſis Ordinibus, nos periculi magnitudinem ob o-
 culos poſuiſſe, maturaq; auxilia nobis ſubmitti opemq;
 ferri, prout Reſpub. tenetur, ac fides publica expoſcit, ſum-
 mis precibus oraſſe: non enim eſſe in noſtrā poteſtate, to-
 tius belli molem cervicibus noſtris ſuſcipere aut ſuſtinere;
 non eſſe prudentia, cum univerſi Sueciæ Regni viribus, no-
 ſtras imminutas & afflictas vires comparare, aut vanā
 oſtentione ſupra ſortem fortunarum noſtrarum, imbe-
 cillitatem agræ Civitatis extollere, id agentes, ne publica
 cura imminueretur & noſtra fortitudini onus graviſſi-
 mum permitteretur. Eandem quoq; in ſententiam Ill^{um} Cm
 Um multa dixiſſe & ſcripiſſe non ignoramus: quo minùs
 autē ſecundis auribus hac omnia acciperentur, fatalis qui-
 dam torpor, aut præconcepta ex privatis opinionibus &
 ſini-

sinistris suggestionibus securitas effectisse videtur. Quamvis autem ex publico Comitiorum decreto Ill^{ma} C^{di} V^o Livonia defendenda partes, ut publica dignitas fidesq^{ue} efflagitat, commissæ fuerint: tamen postea, nescimus, quorum instinctu aut artificio, multa objecta fuerunt impedimenta, quominus tam necessaria defensio tempestive susciperetur. Quamobrem non destitimus, frequentibus literis, auct^{or} Re^{is} & Mⁱⁿis & procerum fatigare, ne tantum periculum negligerent, aut longè remotam enervatamq^{ue} provinciam Livoniam incendio proximam tempestive subsidii destituerent. Non defuit quidem Re^{is} Mⁱⁿi voluntas aut animus clementissimus, sed quod contra commune Comitiorum placitum ad Ill^{um} Dominum Palatinum Vilnensem rejecti fuerimus, qui Livonia defensionem prastiturus sit, valde mirati & simul turbati sumus, quod Dominum Palatinum ad totius Regni & Reip^{ublice} universa tutelam, & sup^{remi} Ducis munus jam in Podoliam evocatum & designatum esse sciremus. Interim non parùm temporis preciosissimi perii; cuius quidem jacturam nos summo cum dolore deploravimus. Itaq^{ue} literis iteratò ad R^{em} Mⁱⁿis missis, hanc moram deprecati sumus; tùm demum responsum nobis fuit, Ill^{me} C^{di} V^o hanc provinciam esse commissam. Ab eo tempore, non quiesuisse Ill^{um} C^{di} V^o statuimus; quin omnia quæ tanti negotii magnitudo requirit, summâ diligentia & celeritate parasse, ut in tempore rebus laborantibus succur-

succurreret, ac muneris sui dignitatem ac Reip^{ublice} fidem tueretur, idq^{ue} pluribus literis suis testatum fecit. Sanè non mediocriter, hisce auditis, recreati sumus; attamen temporis & rerum momenta ponderantes, solitudinem nostram de partis adversa mirificâ vigilantia & celeritate omittere non potuimus, jam tùm animo providentes, qui prior campi possessionem adeptus fuerit, cum multis modis fore potiore, positiq^{ue} ac firmatis semel castris, difficultates maximas alteri objecturum. Non inficiabit Ill^{ma} C^{di} V^o crebras in eam sententiam nos literas scripisse, quarum Exempla, si opus fuerit, bonâ fide publicè ubiq^{ue} exhiberi ac recitari non abnuimus. Nunc plurimo labore ac molestia, militis conscribendi & necessaria parandi diligentiam Ill^{me} C^{di} V^o constitisse, facile conjicimus, eo præsertim tempore, quo immanissimus Christiani nominis hostis Turcarum Imperator, bello Regnum Polonia aggressurus erat, omnesq^{ue} vicina regiones armis virisq^{ue} exhausta, vix domestico suo subsidio sufficerent. Interea, quod valde metuimus, classis Svecica instructissima portum nostrum occupavit, militem exposuit; exercitus reliquus unâ cum Serenissimo Sveciæ Rege, terrestri itinere Pernaviâ supervenit: nec mora, ubi locorum opportunitatem contemplatus fuit, castra & tentoria fixit, aggeres & munitiones circa Civitatem, cis ultraq^{ue} Dunam extruxit, magnâq^{ue} festinatione, quod valde mirandum est, omnes viarum aditus & itinera interclusit, arctissimâq^{ue}

ināq; obfidione Civitatem terrā mariq; circum vallavit.
Haud tamen ita animis consternati fuimus, ut non modis
omnibus pro virium nostrarum mediocritate resistere-
mus: Equamvis numerus conductorum militum supra
trecentos non assurgeret, tamen promptissima civium &
juvenum alacritas supplevit, & summo conatu vim ho-
stilem propulsavit. Caterum singulis diebus, aliquot ex
tām exiguo numero tum civium tum militum, violentis-
simā & continuā tormentorum verberatione fortiter ce-
ciderunt: spe tamen auxilii Reipub. animos sustentârunt;
præsertim cum Ill^{ma} C. U^a ante dies circiter novemde-
cim ultra Dunam in conspectum hostis venisset, ac ve-
litando eum provocasset. Verum enim-vero cum præter
opinionem Ill^{ma} C. U^a, perspectā hostilis aggeris firmitu-
dine, tum militis copiā ibidem collocatā, quæ tamen vix
duodecima pars totius exercitus fuit, ab eo die succurrere
nobis non potuerit; Civitas autem majori vi indies, non
tantum aperto Marte, sed clandestinis quoq; cuniculis
oppugnaretur, & pulvis nitratis in locis subius aggerem
& propugnacula nostra, circa portam arenosam positus
& occultatus, certissimam ac inevitabilem perniciem
nobis omnibus minitaretur; nobisq; nullā ratione tanto
periculo obviam ire liceret: habito cum Dño Castellano
aliisq; Nobilibus, tum Capitaneis, & equitum Præfectis,
rei bellica peritis, consilio, rem desperatam esse animad-
vertimus: ac proinde in ipso extremi periculi articulo,

ut o-

ut omnes jam tum fatebantur, & nūc, visā adversa partis
potentiā ac horribili apparatu, sine dubitatione affirmant,
colloquendi veniam petimus, eāq; inpetratā, certis con-
ditionibus, in potestatem ac ditionem Serenissimi Sueciae Re-
gis, omnium consensu, juxta certā formulæ præscriptum
concessimus, vitamq; ac salutem omnium reliquorum ci-
vium, uxorum ac liberorum, tum fortunas, admirabili
ac perpetuò predicandā victoris clementiā, cujus ani-
mus Deus ipse inclinavit, conservavimus, id quod jure
divino & humano, tum laudatis exemplis omnium gen-
tium, concessum esse, omnes sanā ratione præditi noverūt,
satiūs habentes, fatali dispositioni, cujus mysteria perscru-
tari mortalibus non est datum, ceu vi majori cedere, ac
meliori fortune nos Civitatemq; prudenter tam vali-
dum ictum declinando, reservare, quàm vanā ac stolidā
ferociā, viriumq; nostrarum ignorance, instar bruto-
rum in eadem promiscuam ruere, uxoresq; ac parvulos
innoxios, furentis militis libidini cadig; prostituere: ex
quā re nulla laus nobis, nullum emolumentum Reipub.
fuisset expectandum. Nunc divino beneficio, tum
Serenissimi Sueciae Regis, Domini nostri clementissimi sum-
mā moderatione, Christianum sanguinem fundere ab-
horrentis, vivimus, & intuentes exercitus robur viginti
millium virorum benè armatorum numerum superans,
tum cuniculorum tribus in locis stupendo opere facto-
rum, qui universa Civitatis ruinam attraxissent, sum-

B 2

mis

in celum laudibus efferimus clementiam Severi Re-
gis Gustavi Adolphi, qui insciis nobis ac minimè creden-
tibus, militis impetum prada ac direptionis avidissimum,
imperio ac sapientiâ suâ cohibuit; alioquin ante dies ali-
quot extremam cladem ignorantes passi fuisset. Nunc
Ill^{ma} C. Ura sine animi passione aut affectione judicet, ju-
dicent omnes Christiani Reges & Principes, num prater
jus ac fas quicquam commiserimus, quod cum ciues nostri
continuis sex fere septimanarum diurnis ac nocturnis
vigiliis, excubiis, ac laboribus in restaurandâ munitione
defuncti essent, militum vero pars dimidia, ac non pauci
civium juvenumq, tum bajulorum occubissent, nobisq,
validissima hostilis impressio, diversis in locis, tum sub-
terraneum periculum, ubi 24. cadipulveris pyrii occul-
tabantur, ob oculos versaretur, suppetiarum spes nulla
appareret, deniq, alia quoq, necessaria nos deficerent, hu-
manitatis quàm crudelitatis majorem rationem habueri-
mus, ac certam Victoris clementiam experiri quàm in-
terire maluerimus. Quantâ animi magnitudine ac mo-
deratione fortunam suam temperaverit victor, vel hinc
apparet, quod subjectionis nostræ pacto hanc conditio-
nem apponi permiserit, ut si intereâ pacis negotium equis
legibus transigi posset, eâdem fide & integritate, quâ nos
suscepit, salvis juribus & libertatibus nos e nexu suo di-
mitteret, ac redire ad pristinum Dominum pateretur.
Damnosissima nobis fuit hac obsidio, in quâ supra quin-
decim

decim millia globorum in Civitatem sunt missa, a nostrâ
quoq, parte in principio pro virili responsum fuit: at po-
steâ, propugnaculis superioribus violentiâ hostili deturba-
tis, cessare coacti sumus. Igitur hoc solum superest, ut
Ill^{ma} C. Ura summâ animi contentione pro suâ autoritate
elaboret, ut funestissimo huic bello Livoniam consumen-
ci, Lubvania similem fortunam minitanti, invito quoq,
Rege, a prudentissimis Ordinibus finis imponatur, Reipub.
decus & existimatio vindicetur, & oppressis per summam
injuriam populis ac subditis fidelissimis & innocentissimis,
de quorum sanguine luatur, pax & tranquillitas tandem
restituatur. Hanc multis precibus ac votis continuis su-
pra annos jam viginti oravimus, hanc etiamnum jure ex-
poscimus: alioquin ad sanctissimum Domini nostri Jesu
Christi tribunal, in ultimo & æquissimo judicio accusa-
turi, qui privata sua cupiditati, gloriam DEI & Eccle-
sia salutem posposuerunt. Deum autem sine pace nemo
videbit. Hæc libero & soluto animo, nullo metu aut mi-
nis oppresso ingenuè scribimus, ut in utrâq, fortunâ ani-
mi nostri firmitudinem probaremus. Deus Optim. Max.
Ill^m C. Ura salvam conservet, ac Remp. Poloniam contra
immanissimos Christiani nominis hostes tueatur. Da-
tum Riga 20. Septembris, Anno 1621.

Litera Ill^{mi} Ducis Radziwili, ad Splm Sena-
tum responsive.

B 3

Christo.

Christophorus Radzivvil, DEI gratiâ Dux
Birzarum & Dubinkorum S. R. Imperii Prin-
ceps, Exercituum M. D. Lithvanie Dux.

Speḡtabili Senatui ac omnibus Ordinibus Civi-
tatis Rigenſ. salutem.

Posteaquàm de deditiōe urbis vestra, certis pri-
mùm nunciis, deinde literarum vestrarum signi-
ficatione accepi, equidem pro eo, ac par erat, gra-
viter casum hunc & acerbè tuli; non quod jacturam
istam S^e R^e M^u D^{no} nostro clementissimo & Reipub.
damnum aliquod irreparabile afferre existimem, sed quod
vobis fortunūq; vestris fatalem quendam & funestum
diem praesentiscere mihi videar. Non enim tam inhu-
manus sum, ut humanis non ingemiscam casibus, nec tam
durus, ut amicitia, quam vobiscum integrè colui, obli-
visci queam. Qualem itaq; habueritis amicum hactenus,
nunc tandem cum S^e R^e M^u & Reipub., eadēq; operā
mihi quoq; amici esse desistis, cognoscite, & simul quid
de factō vestro sentire cogar, quidq; S^m R^m M^{tem} & Rem-
pub. de eo judicaturam putem, accipite. Urbem florentis-
simam omniq; rerum & armorum copiā instructā &
abundantem, cum spes propinqui auxilii prestō esset, ultro
hosti tradidistis, obliti nexus & sacramenti, quo R^e M^u
& Reipub. obstricti tenemini, nec memores, tam festina-
tum & praeceptum consilium quis tandem maneat exitus.
Quod enim destitutionem primū, deinde vim hostilem
queri-

querimini, excusationem hanc quonā pacto S^e R^e M^u
totiq; orbis sitis approbaturi, vobismet ipsis reputandum
relinquo. Ac primam quidem prætensionem quod atti-
net, efflagitasse vos opem & auxilia Reipub., verum &
fatendum est; sed nec id falsum aut dissimulandum, opem &
auxilia Reipub. in Comitibus Regni decreta, ac tandem
ingruente bello submissa vobis esse. Hic fortassis vel tar-
ditatem, vel infirmitatem accusabitis! Sit sanè aliqua in-
ferendo auxilio mora interjecta; idcircoñe vos a nobis
publicè desertos, usq; ad invidiam apud externos jactabi-
tis? cū auxilia, licet non ita, ut cupiebamus, maturè, non
tamen vicissim sic serò venerint, quin praesentem calami-
tatem saltem ad paucos adhuc dies durando declinare in
manu vestrā esset, ac tarditas ista cuius potius causa, quā
oblivioni aut incuriae vestri periculi imputari deberet.
Quicquid enim hic mora fuit, totū id cū in hostem Com-
missarius nostros in tractatibus ludentem, & sub inducia-
rum spe bellum integro triennio cōtra nos preparatum oc-
cultantem, rejici debet, tū in sinistras suggestiones, quae,
ut scribitis, effecerunt, ne nos priores possessione campi ade-
pti fuerimus. Quod si penes eos, qui infidam pacem sug-
gesserunt, haeret crimen, huius tarditatis quid causa est, quò-
minūs vestra vos istius culpa condemnet confessio, qui li-
teris quibusdam vestris pacis futura spem facere non du-
bitastis? Quid multis? venisse auxilia multos ante de-
ditionem dies, dissimulati non potestis, cū ante 20. diem
cepta

cepta obsidionis exactum, signa nostra volitare in vestro ac hostis conspectu videritis. Nempe nostra vos paucitas animos despondere coëgit! An vos fortunam belli numero bellatorum metimini, ac non potius prapotentis Dei patrocinio, qui meliori causa deesse non solet? Quoties in eadem causâ eundem hostem longè imparibus copiis congressi superavimus? exciderantne animis tot inclita nostrorum decora & victoriarum trophæa? quibus magnum illud numen testatum est, esse sibi cura inique suscepti belli ultionem. Nec mihi deerat animus, per ausa & vestigia majorum vadendi; dedisset mihi, utinam, nuper ad ripam Dunæ pugnandi copiam hostis, cum etiam afflictam morbo & prostrigatam valetudinem meam, decernendi cupidus, in propulsationem periculi vestri impendere non dubitarem. Sanè longo jam post hominum memoriam tempore, Regiones istæ non nisi exiguâ manu contra numerosos hostium exercitus defensa sunt; ut mirari mihi subeat, potuisse vos hoc tempore numerum exercitus nostri despicere, cum præsertim indies auctior fieret, & confluentes undiq; copia expectarentur. Paucitatem quoq; conducti præsidii prætenditis! Id vero sub admirationem venit, Civitatem longo jam tempore præsentis belli præsciam, tam malè de mercenario milite sibi prospexisse, cum tamen memoriam hominum nondum excesserat, tempore pacis longè majorem eorundem numerum intra mœnia sua alere consuevisse: Quid quod præ-

ter ur-

ter urbanam cohortem, equitum quoq; præsidium a me concessum tuenda urbi superfuit. Sed præterea, itane mascula virtutis Riga inops fuit, ut etiam absq; conducto milite vigiliis ac laboribus civium vestrorum ultra exiguum mensis unius & octo dierum spaciū defendi nequiverit? Miles stipendio astringitur, vobis vero pietas, vobis fides, vobis omnia divina humanaq; jura in tantâ præsertim plebis concordia & constantia, necesse sitatem durandi imponebant. An pauca præteriti præsentisq; temporis habuistis urbium exempla, quæ in tristissimam conditionem & deploratissimam fortunam (licet in causâ haud justâ) sese ultro dejicere, quàm in fidem oppugnantis concedere maluerunt? Vobis verò quid defuit? an vos inopia Civitatis commeatu & annonâ non modò ad necessitatem, sed etiam ad abundantiam instructissima terrebat? an de suppetiis S^c R^e M^{aj} jam jam rediturus desperabatis? At literis meis per vestros inter-nuncios transmissis testatum vobis feceram, me ab urbe recipiendarum reliquarum copiarum causâ saltem ad castra digressum fuisse, ac interea minime ociatum fuisse, licet id in conspectu vestro non fieret. Quis animo suo præsentiscere, aut conjecturâ assequi poterat, vos nullâ fracti animi significatione datâ, interea dum redeunte morbo implicitis, jam jam ventura auxilia præstolor, tam festinatam deditonem, me nullo modo premonito, deproperaturos fuisse? Sed nimirum ruinam turrum

C
suppo-

supp. sita putare pyrio machinatum declinare voluistis? *P. in me Rigenſes hoc genere oppugnationis ſunt petiti? aut nulla ex arte militari evitandi cuniculos ratio oſtendebatur, cum in affluentiâ promiſſima plebis foſſores deſſe non poſſent? Deniq, cum tanta vos premeret neceſſitas, aut jam animos deſpondere inciperetis, grave videlicet aut factu nimis difficile fuit, me vix aliquot miliari- bus ab urbe diſtantiſſimum impendentis diſcriminis commo- neſcere, qui dedecus hoc & detrimentum Reipub. etiam capitis mei periculo, ſi qua forte ſinceret cauſa vè Deus vè, avertendum puta viſſem. . Clementiam victoris predi- catiſ. Hæc quidem homine & principe Chriſtiano, ſi qua alia virtus, maxime digna eſt; Sed ſi hæc vera ſunt, ut ve- ra ex noſtratibus intelligo; ac idèò libenter ipſi licet hoſti laudem hæc in parte tribuo, certè in iſtam clementiam de- liquiſtiſ, ſiquidem vano terrori ac metui ante deditiõnem nimium indulgiſtiſ. Quantum dedecus quæ vè culpa com- miſſa ſit, videtiſ! Nunc quàm miſer ſit futuriſ ac calamitoſus adèò præcipitiſ conſiliuſ & ventuſ, cõſiderate. Ac veſcio ſanè, an non perire ſemel expugnatuſ fatiùſ fuerit, quàm lento veluti cruciatuſ confici, & cum ſempiternâ nominis infamiâ, non uno letho interire? Riga enim ut Sueciſ nunc, ita brevi noſtratibus expugnabilis erit. Sed vòſ, ô Rigenſes, qualem ſortem Civitati veſtræ, ex quo caſti- tatem & integritatem fidei ſuæ amiſiſit, tempora minitentiſ, videte. Taceo mala, quæ vòſ ab hoſtilibus præſidiis*

mancant, utut se prima initia dant qui vobis Civitatis
vestra munitiones, quas tam parvo negotio capi permit-
titis, nunquam sine numeroſâ militum custodia concre-
dent. Nam libertatem quidem verbis polliceri, quàm
re vobis incolumem præſtare proclivius erit, quâ ſemel
delibatâ, ſorem ſuum utinam recuperare poſſit. Iudi-
cate, quantum de opibus veſtris decreſcat, mercatura Ci-
vitati adempta! ſed quid dico de opibus? imò quàm an-
guſtam ſortem extremamq; pauperiem rationes veſtra
ſubitura ſint, maturè expendite. Quid vobis nunc ve-
ſtra in Rempub. proſunt merita? quid decantata fides &
fortitudo? ſi cum maxime florere debebant, exaruerunt.
Infelix & neſciſtus dies, quo primum ad tractatus allecti
eſtis, ille vobis invidit, quo minus fiducia meritorum ve-
ſtrorum, jura & libertates veſtras apud Rm Mtem &
Rempub. longius proferre poſſetis. Benè cum iis actum
video, qui pulcherrimâ morte damnosam patriâ dedition-
em in iſtâ obſidione præverterunt: melius cum iis, qui
pro aris & focus ſtrenuè dimicantes, ab omnibus tractati-
bus puros & immunes animos retinuerunt; optimè cum
illis, qui ſpontaneum exilium amplecti, ac deſertis patriis
laribus clementiam Se Re Mti & fidem Reipub. implo-
rare conſtituerunt. Veſtra de pace obteſtatio ſatis eſt pa-
thetica, ſed hoc tempore, permiſſis Martiſ habenis, vix ali-
quid ponderis habitura, niſi tota res in integrum reſtituta
fuero. Quis enim non vitio verteret Se Re Mti & Reip.
ſi tam

itam enormem injuriam, quam nobis barbarico bello
 intentis hostis hic, nulla Christiani sanguinis ratione ha-
 bita, intulit, negligeret. Ut ut tamen est, vestrum est,
 pacem optare, non vero nos ad eam, Rege invito, faciendam
 commonefacere: Apud nos enim, ut cuiusvis ordini, ita mul-
 to magis Magistratus a Deo nobis concessio sua debet con-
 stare libertas et prerogativa, quam impersosis contentio-
 nibus, in causa praesertim tam iniqua, violare fas non est.
 Quamvis autem Dei gratia ita comparatus sum, ut equi-
 tate causa fretus, modo pugnam non detrectet neque defugiat
 hostis, de summa rerum decernere possim et audeam: ta-
 men, ne a pacis consiliis abhorreere videar, siquidem pars
 adversa animum suum nobis candido declararet, pro ea
 quam a S^a Re^a M^{te} et Re^a Repub. accepimus facultate, non
 parceremus labori, ut aliquid in salutem harum provin-
 ciarum confici posset. Hac sunt, quae literis vestris pro-
 vocatus respondendum duxi, quae quidem a vobis eo, quo
 a me scripta sunt animo, acceptum iri confido, cum in his
 literis non hostem, sed veterem vestrum amicum egerim,
 plus condolentia quam iracundia, benevola commonefa-
 ctioni, quam miracibus verbis, utpote salutis non exitii
 vestri cupidus, indulserim. Non possum enim dissimu-
 lare meum vestri causa dolorem, cum non mania, non
 adificia, non turres vestras, sed virtutem Rigensium to-
 ties a me summo conatu defensam, et laudatam, conci-
 disse, elanguisse, fractam, conculatam, insultationibus
 male

malevolorum, qui talia de vobis dudum ominantes, me-
 um in vos affectum criminabantur, prostitutam intelli-
 gam. Valete, pristinos animos capeſſite, et Re^a M^{te}
 et Re^a Repub. nostra de proſugatis ante viginti ſeptem dies
 barbarorum quinquaginta millibus, ac obtento in Wal-
 lachia campi domino, congratulamini. Datum ex
 Caſtris ad pradium Nenogut die Octobris Anno 1621.

Literarum Apologeticae Spectabilis Senatus,
 Praeſertis Illuſtr^{mi} Principis Chriſtophori
 Radzivvili Exercituum M. D. Lithvaniae
 Campiducis literis oppoſita.

Illuſtriſſime Princeps.

Obſequia noſtra pro praſentis ſtatus conditione
 Illuſtriſſimae Celsi. Vestrarum deferimus.

Accepimus literas Ill^{ma} Cels. V^{re} in Caſtris ad
 pradium Nenogut menſe Octobri, Anno proxi-
 me praeterito editas, quas ad noſtras literas hoſti-
 liter expugnata urbis noſtra indices Ill^{ma} Cel^{do} V^{re} reſcri-
 bendas cenſuit; easque in conſeſſu noſtro, praſentibus Tri-
 bunis ac Senioribus utriusque Collegii, publice recitari feci-
 mus. Ex quibus Ill^{mam} Cels. V^{ram} ob deditionem urbis
 noſtra vehementer dolere, miſerari quoque priſtina ami-
 citia memorem hoc infortunium noſtrum, et huma-
 num hunc caſum ut hominem quidem ſerre, graviſſima
 tamen cum ſama ac honoris noſtri contumelia, nos cum
 C 3 perſi-

perfidia ac inconstantia, tūc pūillammitatis ac praeceptis, in dedendā altrō hosti urbe, nullā urgente graui necessitate, nec pramonita Ill^{ma} Cels. U^a, consiliū accusare, atq; exinde secuturos perpetuos angores & cruciatus, imo panolesthriam & fatalem interitum nobis Civitatēq; nostra ominari, ac proinde ad reassumendos pristinos animos & ad congratulandum Regi & Reipub. Poloniae de obtentā nuper in Valachiā contra Tartaros & Turcas victoriā, nos pro vetēri confidentiā adhortari, intelleximus.

Ad varia istarum literarum, quas prima dictavit animi perturbatio, argumenta inter se & cum re uti gesta est pugnatio, non erat quidem ab initio animus nobis rescribere quicquam. Graves enim arduaq; rationes spem nobis faciebant fore, ut Tempori, quae veritatis filia est, perturbati hic iudicii error cederet; atq; cum jam satis praeter meritum nostrum (humano more loquendo) afflicti, & iniquam servientis fortuna alicam experti essemus, sibi a contumeliā & latione honoris nostri, quem semper saluum illibatumq; conserva vimus, temperaret. Frequenti autem auditione indies accipimus, quā miniqui ac periculosi in castris Ill^{ma} Cels. U^a inq; vicinis locis de nobis & expugnatione urbis nostrae etiam nūm spargantur sermones, quāq; ignominiosam ipsa Ill^{ma} Cels. U^a in nuperis suis ad Dñm Benedictum Hintz Collegam olim nostrum & alios oclusis passus literis (a quarum missione impoſitum in nostram nostrorumq; pern-

ciam

ciam meritō alſtineñdū) de inevitabili hac derelicta ac omni auxilio destituta Civitatis deditione mentionem faciat. Proinde ne in vindicando honore & existimatione nostrā seſuiores videremur, aliter facere non potuimus, quin ad literas Ill^{ma} Cels. U^a ea reſereremus, quae simplicem nostrum candorem & innocentiam arguerent. Testis sit huius orationis ipse Deus, testes sint qui videntur, amici, inimici: Audiat quoq; ea, quae gesta sunt, legatq; mundus, & ad normam rectae rationis sine affectu dijudicet. Quoniam verō autor literarum nimia styli acie nos perſtrengit, ac demonstrare nititur, Regiae M^{ae} & Reipub. Poloniae nomine praestita esse, quae a supremo ac directo Domino ad avertendos a Civitate sibi subiecta belli casus & exitus requiruntur; econtra a nobis officii fideiq; metas transgressis facta esse quae omitti, omiſſa quae fieri debuerunt: muneris nostri esse arbitrati sumus, pro innocentia nostrā asserendā e videnter ostendere. Regiam M^{ae} & Reipub. Poloniam nihil praestitisse, quo tristissimus hic casus a nobis & Civitatis nostrae cervicibus averteretur; Nos verō ne a priori statu nostro & jure superioritatis Regni Poloniae a velleremur, praestitisse omnia, quae a bonis ac fidelibus subditis honoris ac cōscientiae ratio postulat. Quod dum facimus, calamum nostrum ita temperabimus, ut veritatis cynosura secutus Re. M^{ae} ac Reipub. Polonia nihil detrahat, tribuat v^e, unde major nobis nostrisq; factus, quā par est, accedat aestimatio.

Non

Non putamus opera precium esse longius hic recensere, quam gravi in Regno Suecia Anno 1598. Et 99. Et unde subortum fuerit bellum intestinum: Sanè ignis ille succensus in Regnum usq; Polonia, eiq; adhaerentes Provincias suas ejaculatus est scintillas, quae in tantam belli flammam exarsere, ut non solum Livonia tota, nobilis illa Provincia, non unus olim sed variorum Magistratum sedes ac mater fecundissima; hostiumq; potentium, etiam non accersito aliunde auxilio, acerrima propulsatrix, in cinerem sit redacta; verum etiam potentissima Polonia ac Magni Ducatus Lithuania ditiones in restringendo hoc cruenti belli incendio totos viginti annos occupata, ingentem virium virorum ac opum jacturam subjerint. Tantum novissimas istas inducias biennales Ill^{me} Cels^{is} De uti Campiducis operâ Et institutu die 15. Novemb. Anno 1618. presentibus nostris Internunciis, inter utraq; Regna sancitas, eidem in memoriam revocandas esse duximus, Et quidem in hunc finem sancitas, ut interea temporis, interventu Christianorum Principum, quod caput hujus inter utraq; Regna exorta controversia est, vel sopiretur planè, vel per Senatores utriusq; Regni universales Inducia longiores (ad quam rem plenioribus mandatis instructi accedere vellent) pangerentur.

Quam telam exorsurus Ill^{us} Dñus Jacobus de la Gardie, Generalis Exercituum Suecia Dux Et Esthonia Guber-

Gubernator, literas Revaliâ die 12 Octob: Anno 1619. id est, priori ab induciis renovatis anno ad Ducem Exercitus Mag. Duc. Lithuania Et Commissarium Livonia Generalem Ill^{um} Dñm Joannem Carolum Chodkiewicem dedit, quibus significat, velle quidem Regem ac Dominum suum biennales istas inducias sanctè observare; diinceps verò, iis elapsis, in incertitudine istâ, ex certis rationibus quae in iisdem literis enarrantur, amplius minimè versari, sed cum ipso Rege Polonia vel perpetuam Et constantem pacem vel plurium annorum inducias inire, ac tum Pernaviam quoq; ultrò restituere velle. A quâ sententiâ dimoveri nullâ ratione potuit Suecia Generalis, adeò ut, etiamsi Generalis Lithuania creberrimis suis literis ac nunciis ad prorogandam pacem terminum sibi locumq; praefigi flagitaret, atq; eam ob rem in Livoniam ipse, de morbo suo ac itineris molestiâ parum sollicitus veniret, tamen ante directam Et perspicuam resolutionem ad propositos articulos, ne tempus quidem aut locum praefigere, nedum ad ulteriores Tractatus progredi voluerit: De quibus omnibus transmissa à nobis exemplaria Ill^{me} Cels^{is}. Vam jam tùm certiore reddidère.

Cum verò voluntas ac animus Regis Polonia ad pacem suo nomine (quod unice pars urgebat altera) stabilendam, neq; propenderet ipse, neq; uia ratione permovere posset; quid aliud inde, adhibita in consilium ratione, quam belli redintegratio expectari potuit? Atq; ita se rem

D

habere

habere, variis ex locis adeoq; ipso regno Suecia & nos &
ipsa Regia *M^{tes}* Polonia edocta fuit; nimirum bellum ter-
râ mariq; summis viribus preparari, in promptu esse om-
nes belli gerendi rationes & instrumenta, Regni inco-
las Ducum peritissimorum operâ tot annos assiduè exer-
cere armis, & inprimis omnes has machinationes caput
Civitatis Rigensis petituras esse; de quo ipso Regia *M^{tes}*
quoq; ne incauti ab hoste opprimeremur, peculiaribus suis
litteris nos pramonitos voluit. Quid quod in Regno Polo-
nia jam dudum ad bellum hoc Turcicum, quod ex positione
causarum secundarum prudentes ac cordati viri non pauci
prævidebant atq; certò prænunciabant, res spectare vide-
retur; ac sub idem ferè tempus, quo induciæ exspirabant, in-
terq; exercitus Polonicus Dux cum flore selectissimimili-
tis (quod infelix istius funestissimi belli initium fuit) à
barbaris in *Walachia* oppressus interierit. Talia confi-
derantem decuit sanè Regiam *M^{tes}* tanquam directum
Dominum *Livonia* & *Repub. Poloniam*, partem solli-
citudinis suæ in hanc quoq; desolatam Provinciam & Ci-
vitatem impendere, & vel exemplo aliorum Principum,
qui in similibus casibus idem non raro præstiterunt, ad se-
curitatem fidelium subditorum, suo titulo ac nomine in-
signitam pacem & suspensionem armorum, dum melior
se se daret occasio, sine præjudicio negotii principalis am-
plecti, vel si id placeret minus, Provincia ac Civitati de
iis quæ ad necessariam defensionem pertinerent, mature
provi-

providere. Quam nos ingruentis hujus belli & irruptio-
nis hostilis metus, ex variis indiciiis cõceptus torserit! quam
non forent nunc ea Civitatis plus quam vicennali bello
exhaustæ vires, quæ sustinenda potentia majori pares esse
possent! quanta esset totius Provincie, imprimis arcis Ri-
gensis ac *Dunamundensis* vastitas ac desolatio! satis solli-
cite Internuntii nostri non tantum superioribus annis sed
& in proximè *Warsavia* celebratis Comitibus Regia *M^{tes}*
explicatum redidit; atq; ne nos fideles subditos suos Ra-
M^{tes} in tanto rerum discrimine desereret, quin potius ob-
impendentis Turcici belli periculum, vel oblata ab hoste
diuturnioris pacis conditiones acceptare, vel in tempore
defensionem *Livonia* meditari dignaretur; tum quoq; ut
arces principales, inprimis Rigensem ac *Dunamun-*
densem omni præsidio nudatas muniri, milite, annonâ,
bellicoq; apparatu instrui, & nostra quoq; Civitatis ob-
fidenda foret, stipendia in quingentos aut sexcentos mili-
tes ad sex menses, pulverem pyrium, globosq; subministra-
ri, (acceptâ à nobis cautione, restituenda fore omnia, si ob-
sidio secuta non fuerit) deniq; sufficientem exercitum pri-
orem hoste in possessionem campi venire juberet, per o-
mnia sacra totius Civitatis nomine sunt precati; sin mi-
nus, divinum numen totiusq; mundi iudicium obtestati
sunt.

Fateri quidem cogimur, Regia *M^{tes}* sollicitudinem, sta-
tim ac nuncium de insensâ strage *Walachicâ* accepit,

eluxisse ex eo, quod non expectatis Comitibus, per peculiares
litteras Ill^{ma} Cui^{us} utpote Campiducti defensionem Livonia
commendarit, ad conscribendum exercituum suffici-
entem Unversales litteras transmisit, Ducem Curlan-
diae & Semigalliae, nec non Ultra-dunensem, Curonen-
sem, Piltensemq; Nobilitatem, hancq; ipsam urbem no-
stram, hoste ingruente, ad Ill^m Cels^{um} remiserit. Nec
deposuit hanc curam Regia M^{aj} etiam in ipsis Comitibus
DD. Senatorum & Internunciorum Terrestrium votis
& assensu adjuncta, imò Ill^{ma} Cui^{us}. Ut autem & promotore
summam animi contentione adiecit, ut, siue ad pacem siue
ad bellum respectaret, omnia ista consilia & actiones
non nisi Regiam prudentiam & paternam sollicitudinem
pra se ferrent. Etiam non tantum Commissio DDⁿⁱ
Commissariis de prolongandis sub titulo ac nomine Regia
M^{aj} in certum tempus induciis edi iussa, verum etiamstra-
et. tus non succederent, Ill^{ma} Cui^{us}. Ut unanimi omnium
Ordinū suffragio à Regia M^{aj} potestas defendenda Livonia
& belli gerendi data, sumtus ex arario Magni Du-
catus Lithvaniae decreti, nostriq; adeo Internuncii respon-
so solati pleno dimissi sunt, atq; nos sicubi necessitas postu-
laret, ad Ill^m Cels^{um} ut utpote Campiductem ire iussi sumus.

Non minori laude dignum censemus animum Ill^{mae}
Cels^{ae} Ut utpote quae eam quae decebat fide & industriam
Mandata Regia M^{aj} exequi, omnia conquirere quae ad
hanc expeditionem facerent, equitatum peditatumq; exi-

guo

guo temporis spacio partim colligere, partim Capitaneos
ac Praefectos constituere, usq; colligendi militis potestatem
dare non intermisit. At verò maximo dolore affecti su-
mus, cum intelligeremus, sana haec consilia tam subito in-
terversa esse, inventosq; alios, qui, dum Ill^m Cels^{um}. Ut pra-
propera Fratris laudabilis memoria Principis Ianussii
&c. &c. Castellani olim Vilnensis mors à Comitibus iusto
citius advocaret, amabilem spem pacis Regia M^{aj} sub prio-
ri Statuum non ipsius Regis asssecuratione in eunda face-
rent, Livoniaq; defensionem jam decretam in suspensio re-
linquendam suaderent, idq; non tantum contra commu-
nem Ordinum legem, sed & speciale mandatum à Regia
M^{aj} R^{ati}mo D^{omi}no Cancellario Regni datum. Et hac ipsa
mandata tractandi cuinam data sunt? Non Ill^{ma} Cels^{ae} ni-
Ut Campiductori, sed D^{omi}no Generali Mag. Ducat.
Lithvaniae Joanni Carolo Chodkiewiczio (tametsi ille ex
decreto Comitiali contra Turcas Duxiturus erat) & pri-
oribus Commissariis: ad quid? ut pacem vel inducias non
Regia manus nomenve (à quo parti alteri ne latum un-
guem recedere certum erat) sed DD. Senatorum dunta-
taxat autoritas confirmaret. Sed et hoc maxime doluimus,
quod tūc demum praesidia in arcibus collocare & militi-
am instruere Ill^{ma} Cels^{ae}. Ut permissum fuerit, quando Tra-
ctatus felicem finem sortituri non essent, & bellum redin-
tegrandum foret; obserrato interea arario Mag. Duc.
Lithvaniae.

D 3

Hac

Hæc confiliorum metamorphosis animos nostros tanto reddidit perturbatiores, quanto bellum terrâ mariq; valde restaurari, relationes, quas sub initium noviter inuentis anni ex diversis locis accepimus, confirmârunt certius. Ea q; Ill^{ma} Cdo Ura nō tantum ex variis literis nostris, sed & ex iis, qua noster ad exequias dicti Dñs Castellani Vilnensis fratris Ill^{me} Cnis Ure missus Internuncius retulit, abunde intelligere, atq; non sibi soli habere, sed eādem quā nos diligentia Regia M^{te} & DD. Senatoribus Regni Magniq; Ducatus Lithuania communicare dignata fuit. Quid autem ceteri consultores in vidi? preconceptam semel de induciis ad priorem normam redintegrandis opinionem mordicus tenere, in clausula ibidem inserta, qua non nisi prævia denunciatione trimestri, si tentati tractatus male cesserint, arma resumere iubet, firmam spem locare (qua tamen denuntiatio armorum 28 Martii facta est) cum ratione insanire, quasi bellica hæc expeditio vel contra Moschum, vel pro Palatino Rheni adornata esset, hostem viresq; hostiles, utcunq; res ceciderit, (quod maximum in bellis peccatum est) præ se contemnui ducere, Rigam urbem censere ejus potentia qua expugnari non possit, & maximum defensionis subsidium ab indigenis vicinorum aliquot Samogutia districtum, nec non Ducatus Curlandia & Piltenfis expectare; parum attendentes querulas nostrorum voces & lamentationes, qui in Comitibus superioribus aliquot publice nostro nomine conte-

testati sunt, non esse amplius eas Civitatis nostra vires, qua sola obsidionem nullis subnixæ præfidiis aut auxiliaribus copiis sustinere possent: Quam parum etiam spei subest in Provincialium subsidio, quibus solenne semper fuit limites potius tueri suos, quàm contra hostem in aciem prodire, Rm M^{tem} & anteriores belli Duces non latuit, idq; superiora testata sunt tempora ac bella in Livonia gesta, atq; adeo ipsammet Ill^m Cels. U^m experientia magistra satis, prob dolor, edoctam dedist.

Hanc infelicitatem nostram imis suffiriis deploravimus, variisq; literis ac nunciis nostris coram Regia M^{te} & DD. Senatoribus, ope atq; auxilio Reipub. implorato, questi sumus. Sed surdis narrata est fabula; Atq; nos eandem, quam Livonia semper, fortuna aleam nunc quoq; experiri coacti sumus; sic sanè nunquam antea maturè auxilia submissa, nunquam Provincia contra hostes Reipub. defensa, sed quasi derelicta atq; hostis arbitrio objecta fuit: Amissa verò; non tam contra hostes, quàm miseros indigenas subditosq; innocentes totis viribus satutum est, perfidia ac laesa Majestatis criminis incusatos, quod miracula edere, soliq; armatorum hostium potentiam propulsare non potuerint, aut superati in eis, quas inhabitârunt, arcibus & territoris, spontè in exilium migrare noluerint.

Facillima sanè hæc videtur religionis nationisq; extirpanda ratio, præsentè Ill^{ma} Cels. U^{ra} aliisq; Nobilibus
Venda

Vende Anno 1618. votis comprobata eorum, qui zelo quodam spirituali inflammati, felicem propaganda religionis progressum interitu Provincia & imprimis hujus Civitatis metiri, & de reformandâ in unum versum & statui Ecclesiastico vicissim subjugandâ atq; appropriandâ Provinciam desperare visi sunt, nisi prius ad Volmaria Vendag, vastitatem ac desolationem Riga quonq; redacta fuerit: Quorum sententia alii immerito quodam erga nos concepto odio, licet plurimis in rebus ab iisdem dissentirent, hâc in parte ablandiri non dubitarunt. Cui rei etiam non parum fortasse adjumenti attulit hereditarium contra Illm Cels. Um & Domum Ipsius Ducalem odium, verbis factisq; expressum, quò via ad virtutem exserendam, & bene de Repub. merendum Illme Cels. Va occluderentur, de nobis verò culta cum Illma Cels. Va & Ducali ejusdem prosapia mutuo amicitia (quæ unica invidia hujus ac malevolentia mater est) quasi vindicta sumeretur.

Ad assequendum autem hunc scopum, intenti in hanc occasionem saere oculi eorum, qui eo potissimum tempore, quo plurimum se autoritate suâ efficere posse sperabant, Regem optimum in id induxerunt, ut de successu tractatum ex præscripto prioris formulæ instituendorum nullatenus dubitaret, aut denunciationem armorum nullius momenti esse crederet. Non carebat res periculo, quod hâc ratione commissâ Illms Cui Us publica Comitum
autori-

autoritate defensionis preparatio usq; ad dubium eorundem tractatum eventum suspensa, expeditio bellica & militis collectio, clauso interea Mag. Duc. Lithvanie avario, inhibita, imò copia jam conscripta variis illecebris ac artibus abalienata à Capitaneis & Equitum Præfectis fuerint, non sine insigni Illme Cui Us de cuius militia nomina sua jam professi erant, contumeliâ.

Perniciosa ista consilia quis exceperit exitus, etiamnum in propatulo est. Persuasioni enim Reg. Mti facta tractatum eventus minime respondit; siquidem dictus Dñs Generalis Exercituum Suecia Dux, non expectatâ nostrorum Commissariorum, qui in tantâ re plus nimio socordes fuerant, declaratione, per literas satis efficaces Borgis die 28. Martii ejusdem Anni 1621. editas nomine Sermi. Regis sui, indictis armis, inducias resignavit; & cum nihilominus ad tractandam sub conditionibus supra expressis pacem, si modò nostri simili mandato, sine quo inanes futura essent omnes istius Conventus actiones, instructi venirent, terminum iis primam diem Maii & locum inter Oberpahlum & Album-Lapidem præfixisset, ibi tunc nostri adeò imparati ad rem accessere, ut arctitudinem istius termini, quem tamen ipsi metu impendentis periculi tempestivè impetrare debebant, deprecari, dilationis veniam petere necessum habuerint.

Nos visis hisce literis advertimus statim, convenire hanc externam hostis actionem, cum omnibus iis, quæ de
E
ipsius

ipsius preparatione ac intentione nobis relata fuerant: Et ut hac ipsa hinc inde allata ad nos nuncia, Et quid de iis nos sentiremus, Dñi Commissarii quoq; loco Et tempore designato congressi scirent, omnem operam dedimus, ablegato ad eundem locum publicis sumtibus, è civium numero, qui quæ ibi agerentur, studiosè attenderet, Et celerè viâ ad nos referret, Et in primis capita Instructionis, de quibus nobis contra consuetudinem Regni Polonia quicquam scire hæcenus non licuit, quoad formam Et materiam nobis transmittenda à Dñis Commissariis impetraret. Res autem ipsa ostendit, cum nostrorum Instructio Regiâ manu ac sigillo insignita non esset, repudiata pace, certò ad arma denuò rem venturam esse; neq; vanum fuisse timorem ac sollicitudinem Rigenfium, quibus antea de bello vociferantibus, quasi vel pusillanimes essent, vel privatis rebus studerent, fides habita nunquam fuit.

Sed Et ab ipsâ denuntiatione belli fortè suffecisset adhuc tempus ad defensionem praparamendam necessarium, nisi novum derepentè eumq; perniciosum quàm plurimi tam in aulâ Regiâ M^{te}, quàm hic in viciniâ sparsissent errorem, quasi Suecica ista belli expeditio in rem Sermi Electoris Brandenburgici, promovendi tantùm fendi Prussici ergò suscepta quidem, sed nunc, re per DD. Commissarios feliciter transactâ, Et promissione pacis apud Serenissimum Regem Suecia impetranda, Regiâ M^{ti} Polonia inter reliquas condiciones ab Electore factâ, posita ac

sita ac sopita esset. Quæ jucunda quidem at falsa persuasio, mentes quàm plurimum hominû occupavit adeò, ut torpore quodam lento quasi fascinati debitam sollicitudinem defensionis ferè deponerent, non attendentes; in rebus tanto cum periculo conjunctis, indictis publicè Et notoriè prapatis armis, ex alienis causis Et longè petitis circumstantiis, timenda potiùs omnia, quàm incerta speranda esse. Contra quorum opiniones tam per literas quàm ore tenus vehementer disputavimus atq; missis creberrimis ad Regiam M^{tem} ibidemq; in aulâ residentes DD. Senatores ac Officiales, nec non ad Mag Duc. Lithvæ Exercitus Ducem Et Livonia Commissarium Generalem, tam ante quàm post ipsius in Podoliam abitum (ad quem Regia M^{te} nos literis quibusdam suis remiserat) porro ad Ill^m Cels. Vm Sluckoviam usq; ad DD. Senatores Mag Duc. Lithvanie ad Conventum Et Tribunal Vilnense, tum quoq; ad 4. istos districtus, quibus tuenda Livonia provincia demandata erat Upitensem, Wilkomiriensem, Rosseinensem Et Braclaviensem, simulq; ad Ducatum Curlandie, Nobilitatem Ritensem, Et ad paucos eos, qui adhuc in Livoniâ residebant arcium Capitaneos, literis ac nunciis, quanta nobis instarent pericula, diligenter ob oculos iisdem posuimus, vires ac potentiam hostis terrâ mariq; instructissimi propediem adventuri, ejusq; in obsidenda hac urbe decretum immutabile aperuimus; preces Et supplicia literis jungentes, ut aut Regiâ Induciarum asssecuratione huic malo obviam iretur, aut

praedia qualiacumq, Germanorum Polonorum vè, peditum equitum vè (quod antea nunquam, dum melior nobis fortuna arrideret, admisimus, quin nostro potius stipendio milites octingentos, imò plures, qui ad numerum interdum millenarium accedebant, aluimus) & copia quoq, subsidiaria necessitati nostra submitterentur, arces Dunamundensis, Kokenhausensis, Rigensis omni praesidio & annonâ destituta, maturè rebus ad obsidionem tolerandam necessariis instruerentur; praeterea ut illam arcis Rigensis ruinosae ac inermis partem, quae occupata maximum civitati periculum minaretur, nobis destruere liceret; considerarent periculi magnitudinem, in quo si desereremur, fore praediximus, ut vicina quoq, Provincia exitii nostri damna participatura essent; Insuper per Secretarium nostrum in aula Regiâ agentem, summo quo potuit fieri studio Revdum Dñm Archi-Episcopum ac Primate Regni, nec non DD. Consiliarios, Officiales, ac cubi-
culi Regii Praefectos sollicitavimus (quod ipsum quoq, Dñus Marefcalcus Terrestris Curlandiae Dionysius ab Oelsen, & à DD. Commissariis missus Internuncius Urangelius Equitum Praefectus fideliter gnâviterq, praestiterunt) exorarent deniq, Regiam Alim, ut perpensa hâc extremâ, quâ undequaq, Regnam cingeretur, necessitate, exempla aliorum Principum secuta, hâc vice inducias Regii tituli autoritate iniret atq, confirmaret: sin minùs, legitimam, ut dictum, defensionem praestaret. Sed illud ne profusis quidem lacrymis obtineri potuit; hoc verò Regia
M^{is}

M^{is} litera multiplices & responsa per Dñm Archi-Episcopum reddita sanctè nobis promiserunt, non desertam nos, sed debite defensum iri.

Postea cum jam in discrimen res deducta esset, praesidiariam 500. peditum manum Gedano expectare jussi sumus; ac tùm demum Ill^{ma} Cui V^a Universales litera expeditoria tradita, atq, ararium Lithv^{ae} reclusum est, cum jam robur ac flos militiae Lithvania, Livonia, Curlandia & ex hac ipsâ Civitate conquestus contra Turcam in Podoliam abductus, collecti quoq, contributionum in Comitibus decretarum redditus Provinciales jam hinc arrecti essent. Atq, eodem demum tempore è Thesaurò Lithvaniae Revisor quidam cum aliquâ pecuniâ summula ad nos venit, qui arces Dunamundensem, Kokenhausensem, Rigensem, implorato nostro in ministrandis materiis operariisq, auxilio, muniret.

Ingruentem verò hostilem impressionem ac obsidionem etiam tùm pro fabulâ ac ludibrio nihilominus habitam esse vel inde patet, quod nostro in aula agenti Secretario objecta contra Jesuitas Actores amicos nostros multis rerum argumentis comprobatos Exceptio armorum amputata sit, quasi ea, uti Jesuitae asseriebant, ad eludendum tantum Judicium praeponderetur; Citationes quoque criminales ratione cusa haecenus à nobis monetae, vigore Privilegii & continui usus, quae sanè tam in pondere quam valore monetam Regni & Magni

Ducatus Lithuaniæ superabat, ad instantiam Instigatoris (unde tantisper, donec auxilia Reipub. subvenirent, solatium caperemus) per eundem Revisorem Theauri Lithuani nobis insinuata sint: egregium verò tormentorum numerum, sub sufficienti nostrâ cautione Dunamundâ abducendi, ac lapidum quendam acervum de summitate arcis Rigensis deijciendi potestas nobis denegata sit, satiusq; ductum, tam nos, quàm Dunamundenses machinas hostis direptioni objicere.

Parem quoq; fidem ac animorum propensionem apud Tribunal Vilnense ad Convētus præfatorum quatuor districtum atq; viciniam omnem reperimus; nimirum, non esse credenda quæ Rigenses de bello spargerent, Panico terrore eos percussos esse, carere animis; Proinde neq; veriti sunt nimiam nostram credulitatem, quæ copias subsidarias Reipub. in Provinciam attraheret (siquidem Mars ipse nondum oculis cernetur) publicè accusare atq; flagitare à nobis, ut eadem literis nostris repudiata gradum sistere juberentur; nō fieret, contra nos protestari, quinimò eò temeritatis devenire, ut irrupturi etiam hostis potentiam ac obsidionem vel totum nos annum tolerare posse ineptè statuerent, publicèq; profiterentur.

Ex hac hominum incredulitate majus ad curam & sollicitudinem Ill^{me} Cels. Væ augmentum accessit, quippe quæ paci non confisa una nobiscum de bello ingruente vociferari non desistit, ad auxilium nobis maturè ferendum, campum.

campumq; occupandum promptissima, si quæ ad bellum gerendum necessaria erant ad manus habuisset, aut eâ quæ decebat celeritate comparare potuisset. Non prætermisimus variis literis nostris compellere Ill^m Cels. Vm, cum videremus militem tumultuarium, qui justum exercitum conficeret, tempestivè satis conscribi, nobisq; suppetias venire non posse, dignaretur quantocyus milite atq; apparatu bellico arces præfatas munire, atq; inprimis in nostram Civitatem præsidia mittere, de quibus quidem, ut in bello fieri solet, nunquam non spes nobis ab Ill^a Cne Va facta, sed tamen ne unicus miles submissus in Civitatem fuit: præterquam quod Schwartzhoffium Equitum Præfectum Ill^{ma} Cdo Va turmâ suâ Dunamundam nudam ac inermem occupare, nos verò commune periculum eidem frumentum, sal, potentiam, aliâq; necessaria suppeditare jussit. Nec minorem nobis difficultatem peperere bini illi Equitum Præfecti Wilhelmus de La-Barre & Gabriel Ceridon, qui licet vigore literarum Universalium nomine Ill^{ma} Cnis Væ per nos ipsis exhibitarum cum cohortibus suis defensionem arcis Rigensis suscipere tenerentur, ab initio tamen propter nuditatem arcis ac defectum omnium rerum hanc provinciam, & quidem non immerito, detrectârunt.

Ex his & aliis rerum testimoniis, quis non videt in diem vixisse omnes, nec fuisse præter Ill^m Cels. Vm & nos quemquam, qui periculum ullum belli metueret? In tantâ verò

tâ verò rerum perturbatione animis tamen fracti non sumus, quin majori alacritate & industriâ, pro modulo virium nostrarum, nihil intentatum reliquimus, quod ad propulsandos hostiles impetus conservandamq; Civitatem pertinere videretur. In specie præter eos, qui jam Civitati merebant, Capitaneos, Officiales ac milites, alium insuper rei militaris peritiâ insignem Capitaneum *Wilhelmum Schowitten*, efflagitatu nostro *Lubeca* exautoratum, nostro stipendio conduximus, datâ tûm simul ipsi & deinde per literas potestate, quantumcunq; militum numerum secum ad nos traducendi. Similiter & Capitaneum *Joannem Hillen* aliosq; quamplurimos Officiales, tormentorum magistros, & quicquid militum multuarii conquiri potuit, auctoravimus: Adhac machinas nostras bellicas & armamentaria, quantum per temporis brevitatem licuit adornari, triremes ac munitiones ad fluvium *Dunam* reparari, valla mœniaq; pristina firmitati restitui, novum illud propugnaculum angulare ad *D. Jacobi* portam ingenti labore ac sumtu consummari, fossas expurgari, loricas cespiticias ad basin vallorum erigi, loca quæ non satis tuta viderentur ac hosti per via muniri, juventutem armis exerceri, omniaq; ad debitam defensionem necessaria, quam potuit fieri solertissimè, ordinari ac disponi curavimus. Quibus in rebus omnibus tantam alacritatem nostrorum videre fuit, ut pro se quisque unâ cum suis domesticis, ad instar operariorum in fossis val-

sis vallisq; molestissimos quosq; labores subire non detrectaverint, adeoq; hemicyclos *Semilunia*, loricas vallorum, aliaq; similia opera in locis hostili machinationi perviis ac nudis, summâ celeritate ante adventum hostis perfecerrint, meriti applausum admirationem ac laudem peregrinorum in Urbem adventantium. Neq; verò etiam *Arce Rigenfi* ac *Dunamundensi* idoneis opificibus, operariis, tormentorum Magistris & materiis, aliisq; rebus necessariis, nec non annonâ, instrumentis bellicis ad fidem publicam iisdem subministratis, ope atq; auxilio nostro, domestica opera quodammodo postponentes, desuimus.

Insuper cum *Dñus Nicolaus Okun* Vice-Capitanens *Arcis Rigenfis*, nobilis miles, ejusdem licet 25. tantû præsidariis *Lithvanicis* vulgò *Wybrance* dictis custodiretur, strenuum se defensorem professus, ad quoscunq; fortuna ictus fortiter sustinendos unâ nobiscum paratus esset, perpenso summo, quod eadem arx vicina ruinosa nobis minaretur periculo, cum præfatis equitum Præfectis de *La-Barre* & *Ceridone*, defectum peditatus equitatu non tam in usum urbis nostræ quàm in terrorem hostis supplere volentes, 8. Augusti convenimus, ut se in arcem cum equitatu suo transferrent: & promissum quidem ipsis in capita & septimanas trium talerorum unâ cum pabulo in equos, ultra quod à Rege merebantur, quandiu nobis adfuêre, integrû, juxta quietationes nobis redditas, stipendium exsolvimus, sed exiguum sanè vicissim emolumentû exinde per-

dè percepimus. Ac quoniam equitum Praefectus de La-Barre non Ille Cui De sed Dño Palatino Podolia Zamoyscio milita sacramento obstrictus erat, cautionem à nobis extorsit, si hac conventio fortè sibi fraudi foret, aut rejecto per Ilm Cui Um calculo ipsius damnum aliquod ac deminutionem in stipendio regio sentire cogeretur, illud nos resarcire, atq; in omnibus ipsum commilitonesq; ejus indemnes prestare cogeremur. Quae conditio tantam in hoc negotio difficultatem peperit, ut duodecimam demum Augusti summam ita necessitate jubente ad finem sit deductum, prout ad Regiam Mtem Et Ilm Cels. Um perscripsimus. Sanè nos tanto sumtuum dispendio supercedere potuissimus, si necessitati Arcis istius tempestivè Respub. succursum ivisset.

Silentio hic praterimus sumtus ingentes, quos durante obsidione in opifices ac operarios, quorum operis agrè ipsi carere potuimus, ad reparanda valla ac propugnacula arcis ruinosa Et inermis contra hostiles impetus construenda, non pari quidem semper numero sed propè centenarium aequante, conductos erogavimus: Tum quoq; quod ex conventionem cum praefatis Equitum Praefectis inita, nostram manum, quae ad minimum 60. ad centum usq; praeter equitatum, constabat viris, cum praesidio arcis conjungere Et tam in usum Arcis quam Urbis aggerum fossore ingenti sumtu, Belgarum more, durante obsidione alere coacti sumus.

Pra-

Pratercà cum jam hostis cum sua classe 160. navibus constante, 7^{ma} Augusti ad ostium Duna appulisset, et quartam ejusdem ipsum flumen intrasset, castraq; metari ad Muhlgrabium cepisset, quippe potentior, quam cui copiae nostrae navales exiguae resisterent (qua tamen ipsa pro mediocritate virium suarum naviculas binas interceptas in praedam duxere) nos imbecillitatem nostram Et absentiam exercitus campestris, in quo unice salus suburbiorum nostrorum sita erat, considerantes, non habitavimus rationem ullam aedificiorum nostrorum magno precio secundam tertiamq; vice aedificiorum, molendinorum, hortorumq; excultissimorum nec non calamitatis Et miseria inquilinorum, concordiam omnium Ordinum suffragio decrevimus, incendio consumenda, inq; cinerem redigenda suburbana omnia. Nec mora; jacturam hanc animosè aspernati, in sua quisq; aedificia Et hortos servare, certatim ignem ferrumq; immutare, arbores luxuriantes Et fructiferas una cum sepimentis hortorum excidere, in medio igni fumoq; quaecunq; in circulo suburbano extabant, magno labore nec sine periculo solo aquare.

Quid ultra? Cum neq; Lubeca neq; Borussia, multiplices ac numerosa militum collectione, ob quam crescere indies ac augeri in immensum stipendia necesse erat, evacuata, copias ullas nobis reliquas fecissent; In hac vero Urbe totaq; Livonia ac Curlandia, viris in Podoliam abductis, exhausta non posset conquiri major militum numerus, quam qui (exceptis tormentorum Magistris) ad

trecentos assurgeret; neq̃ subvenirent Gedano à Regiâ
M^{te} atq̃ ex Lithvanâ ab I^mâ Cne Vâ flagitata ac pro-
missa sæpius præsidia, Nobiles Livonos quocunq̃ vellent,
quorum aliqui operam suam nobis offerebant ipsi, ad id in-
ducendos, eosq̃ tanquam viros strenuos ac militares me-
diocri stipendio menstruo apud nos in communis hoc peri-
culo atendos censuimus, ut hâc ratione copia nostra con-
tra hostem auctiores redderentur: Verùm illi majus
quàm par erat & fortuna nostra paterentur, & quidem in
equites nulli nobis aut sanè parvo usui futuros, stipendium
nec non alias immunitates ac libertates nos postulare sa-
tagebant; ac procùl à fove & fulmine nos solos furori sa-
vientis Martis propinare, nostri infortunii spectatores
agere, ac post nostram naufragium, quocunq̃ fortuna in-
clinaret, cursum suum dirigere se potiùs velle visi sunt,
quàm nostra & communis miseria partem aliquam ca-
pere.

Cujus farine plures quoq̃ inventi sunt, qui procaci-
tati lingua plus nãmio indulgentes Civitati insultare, ser-
mones de bello spernere; postea verò ingravescenti in-
dies discrimini unâ cum uxoribus ac liberis sese subda-
cere, ac Arcium custodiam vix uni aut alteri rustico-
rum vel muliercularum committere non dubitârunt, ni-
mirum hi ipsi, qui linguâ potiùs quàm animo fortes in
libero campo Rigenfes sub sui judicii censuram etiam-
nùm vocant, nec vident mantica quod in tergo est: pau-
cos No-

cos Nobilium excipimus, qui in urbem hanc commigran-
tes ad subeundam nobiscum utriusq̃ fortune aleam sese
vigore certa cujusdam conventionis obstrictos esse vo-
luerunt.

In tanto rerum defectu, cùm nihilominus urbs no-
stra pro virili defendenda esset, nolimus deesse officio
nostro, aut animos despondentes hostis actiones ociosis
oculis intueri: Quin potius facies Civēs nostros eorum-
que hospites, peregrinos, servitores, nec non operarios
armis accinximus, latè que disciplina militaris legibus,
ductorum ac Officialium imperio parere jussimus, qui cu-
cunq̃ tandem successum divinum numen largitum
esset.

Cum verò jam ordines virique armorum capaces in
quadrifariam urbis regiones, arcem, aliaque propugna-
cula ac munitiones tam superiores quàm inferiores distri-
buerentur, ex distractione viriumstrarum in varia
loca infirmitudinem ac paucitatem presidiorum oriri
necessum fuit. Trecenti enim illi stipendiarii in tre-
mibus ac munitionibus ad flumen, in Arce, in binis illis
Semilunis ad pomerium porta stabularia, & ad pro-
pugnaculum arenarium dispositi, continuis vigiliis ac
molestis mancipati sunt. Nec melior civēs nostros
ac incolæ fortuna mansit, qui in amplis illis ac vastis
quadrigenis urbis partibus contra hostem terrâ mariq̃
nocte diuque nobis insidias struentem in præsidis alternis

per vices locorum disordinati, toto obsidionis tempore
vix arma, nedum vestes deponere, aut quietem ullam ca-
pere potuerunt. Et quamvis ab Ill^ma Cne Vá tam su-
bitò hoc praesertim perturbatissimo Reip^{is} statu, justum ex-
ercitum, qui nostra defensionì sufficeret conquistum iri
valde dubitaremus, ac recordatio eorum, quae antea Pro-
vinciales in simili casu facere consueverunt, in varias ac
ancipites cogitandi curas animos nostros distraberet, non
potuimus tamen nobis non polliceri certò de Ill^ma Cne
Vá, eandem, sicubi ad decernendum acie cum hoste sese
non satis instructam sentiret, cum iis ipsis, quas haberet co-
piis acceleraturam, & ad continuas preces nostras justum
exercitum praesidiarium in urbem introducturam fuisse.
Quod sanè viis ad nos aditibusq^{ue}, nondū interclusis factu
oportuit. Hostis quidē posteaquā eductas ex navibus co-
pias, simulq^{ue} eas, quae terrestri itinere ad venerāt, lustrasset,
ac fortissimis castris ad Muhlgrabium se munisset, contē-
platus opportunitates locorum propius Urbem, in velita-
ri pugna cum nostratibus penes palastram jaculatoriam
quam perticam avariā vocant inuā, de propugnaculis
& turri arenariā strenuē, exceptus est. Sed postea 12. Au-
gusti literis nos monere cepit, ut nimirum Internuncios
nostros in castra ad Muhlgrabium mitteremus, qui cer-
tis conditionibus secum ibidem paciscerentur, acceptoq^{ue}
à nobis debito responso; (non esse videlicet muneris nostri
tractare cum hoste, à Regiā M^{te} Polonia in Comitibus eo
ipso

ipso mense celebratis vel subsidia idonea vel compositio-
nis media, quae ne tūm quidem impossibilia visa sunt, ad
affectationem nostram procul dubio decretum iri) non
moratus diutius, à mane statim diei sequentis, nempe (13.
Augusti) triremibus ac navigiis quibusdam, quae septem
vehebant vexilla peditum, Duna flumen aduersum a-
scendit, ac sine morā in Insula minori è regione arcis pro-
pinqua sita, aggeres struere; eodemq^{ue} statim die ingenti
conatu & impetu ab hac urbis parte castra metari inci-
pit. Esi autem virtute nostratum in frangendis hosti-
libus hisce impressionibus terrā mariq^{ue} factis, primā facie
ab blandiri fortuna visa est, benèq^{ue} sese dederunt initia,
dum signis illis septem militum pedem referre coactis, in-
signes bina triemes globis transverberata penè aquis
mergerentur, quarum tamen altera machinis quibusdam
bellicis & commeatu onusta, in pradam ducta, altera in
aquis igni consumpta est; navis quoq^{ue}, Iovis nomine insi-
gnita vix evaderet, & militem non pauci interirent: de
turri similiter, cui ab arenā nomen est, aliisq^{ue} propugna-
culis ab hac parte certatim emissis globorum fulmina per
medios viros ipsiusq^{ue} Regis tentoria ruentia, magno nu-
mero obvias cohortes ferirent, proximos quoq^{ue} Regi ac
Principi viros sternerent: Attamen quod in bellis solenne
esse solet, non eodem diu fortuna lata permansit loco, sed
mutavit vices: Siquidem hostis jacturam suorum horren-
dis tormentorum ictibus cadentium suisq^{ue} deq^{ue} ferens, ea
ipsa

ipsâ nocte à ripâ Dunæ fluminis ad Hintzii prædium usq̃, atq̃, inde per montes arenosos usq̃, ad Mühlgrabium longinquos aggerum tractus fossasq̃, profundas perfici, propugnacula itidem ligno terrâq̃, firmata (14. Augusti) in prædiis Hintzii & Rigemanni contra Illm Cels. Um erigi curavit, & circa vesperam è longinquo in Turrim, propugnaculum angulare & Semilunium, quibus arena nomen indidit, displodendi tormenta initium fecit. Tum quoq̃, penes D. Georgii Nosocomium (die 15. Augusti) validam munitionem exstruxit; quam quidem primo diluculo diei insequentis bini Regii equitum Præfecti nostris militibus stipati adoriri atq̃, destruere conati sunt, forti sanè impetu, sed parum felici successu, licet de vallibus quoq̃, & propugnaculis nostris conatus ille strenuè juvaretur; mox (eodem) penes prædium Wittianum munimentum tormentarium vulgò Battoriam dictum, fundavit, atq̃, ex eo globos 25. pondo in turrim nostram arenariam, de qua pridè ingentia hosti damna illata erant atq̃, nunc vices strenuè reddebantur, ejaculatus est: Postero die, qui erat decimus septimus Augusti, missis sine intermissione in urbem globis, Prætorium, templa, adesq̃, quamplurimas ruinis deformavit, atq̃, novum insuper munitionis opus in horto Dñi Proconsulis Rami fieri fecit. Simili ratione intra paucos hosce dies ultra Dunam penes turrim, validum propugnaculum deproperavit, ex eoq̃, & aliis vicinis castellis in portas nostras, inq̃, ipsam urbem

urbem indefinenter fulminavit, ac nominatim trivemes nostras adeò quassavit, ut ex alterâ maiori tantum non submersâ tormenta noctu versatili tympano extrahi vix potuerint, reliquæ in influentē paludem concameratam intra urbis pomeria subductæ atq̃, occultatæ fuerint; imò ne equos quidem suos equitū Præfecti in arce tanto jaculorum discrimini obnoxia, sed in urbe potius alendos existimarent, ipsi verò excubias ibidem alternatim agerent.

Aperire quidem dignata erat Illma Cdo Vā nobis (15. Augusti) per Guilhelmm Barberium Gallum, suum de turbandis per impetum Kazakorum Lysowskianorum ab hac parte hostis machinationibus, & de suâ impressione ab illâ parte in hostem faciendâ, consilium; ad quod perficiendum nostras quoq̃, vires cum Illmā Cdnē Vā conjungere, trivemibus ac navigiis nostris eidem adesse, tormenta pulverem, globos, palas, aliâq̃, instrumenta bellica communicare jubebamur: Verum cum jam hostis à discessu Barberii, loci, quem ipse aliq̃, paulò antè lustraverant, opportunitatem occupasset, aggeribusq̃, eundem firmasset, facile videre fuit, nullam superfore rationem consilii istius in effectum deducendi. Unde non vana animos nostros subiit sollicitudo, nē subito Illma Cdo Vra nobis succursum veniret, omnes viarum aditus adeò oclusum iri, ut impossibile deinceps futurum sit Illmā Cdnē Vē multis millibus ad nos auxilio suo sublevandos percurrere: quod ipsum exitus postea comprobavit.

G,

his hinc

tis hinc (18. Augusti) per medios hostes & circumstantia pericula Nobili Friderico Buring & villico nostro Henrico Wessel Ill^m Cels. Vam, praterquam quod jam antea à Barberio ac variis nunciis nec non ex literis nostris statum nostrum didicisset, denuò de ingravescenti indies obsidione nostrâ informandam, ejusdemq; opem ac auxilium, antequàm ab hoste arctius constringeremur, impetrandum duximus.

Interea temporis hostis minimè ociatus est: Etenim versus portam arenariam nocturno tempore fossas triplicatas & sinuosas, usq; ad molam aquariam, atq; inde ulterius per hortum Michaelis Brauweri Pharmacopola usq; ad stratam lapidibus plateam ante D. Jacobi portam, prope ipsas urbis fossas, ac simul eadem operâ ex jisdem fossis suis in distinctis locis, prout quisq; commodus ipsi visus est, mirabili celeritate, munitiones (quas Battorias vocant) tam veras quàm fallaces seu imaginarias daci erigiq; curavit. Ex quibus (die 20. Augusti) angulare propugnaculum Jacobaeum, & imprimis laterales nostras munitiones continuis validisq; tormentorum ictibus non incassum verberavit. Sed de nostris quoq; propugnaculis hosti satis iracundè responsum fuit: Unde & Chiliarcha seu Tribuni Suttonis munimentum unâ cum machinis ibidem positis disturbatum est.

Posteris diebus fortalitium sive castellum in insulâ Eb-
bianâ, ex quo nostratum non pauci, homines, equi, qui a-
quam

quam è Dunâ haustum ita verant, petiti sunt, & alia bina castella sive munimenta ad intercludendum planè per aquas transitû, alterum in insulâ Dn. Proconsulis Ioannis Friderici, alterum è regione in Jesuitarum nimirum insulâ Düwelsholm dictâ, erecta sunt: quae nos summis viribus, de vallibus, aggeribus Dunæ, triremibus ac navigiis nostris fulminando, impedire, sed frustra conati sumus; in quâ tamen pugna utrinq; non pauci prater vulneratos mortem oppetiére.

Die 23. Augusti ex omnibus simul munimentis suis hostis terna propugnacula nostra angularia & turrim arenariam vehementi & continuâ globorum 25. & 50 libras pendentium explosione quassa vit, adeò, ut contignatio turris superior decideret, dictaq; propugnacula non leviter concuterentur; lorica quoq; licet 20. amplius pedes Geometricos lata essent, pertinaci globorû vi perterebrata, securitatè excubantibus prestare vix possent. Equidem globi majores mille amplius hâc die (quam vis non minore ferè numerum alii dies sibi vendicent) in urbem immissi sunt, à quibus templa, turres ac aedificia nostra sedè deformata fuerunt. Quare considerantes periculi indies crescentis magnitudinem, eodem die iteratò piscatores eos, qui ultra sanum D. Barbara, decimo ab hinc milliari, apud Ill^mam Cels. Vm in castris aliquantò diutius detenti, tandem sine responso literario per tot viarum discrimina
1. Septemb. reversi erant, sub conticinium noctis hinc Cym-
22. Augusti

tâ quâdam summo cum vita discrimine ad Illm Cdm Vm expedi vimus, ab eâdemq, ut succenturiatam tandem nobis opem ferret, instantissimè rogavimus, præsertim cum ad varias literas Et tabellarios nostros nibilâum hucusq, nobis responsum esset.

Hostis verò de die in diem nostras munitiones quassare non desit; unde magna turris arenaria portio (24. Augusti) deturbata, ac turris Curia sapius trajecta est. Et noctu quidem etiam navigiis in Semilunium seu Semicirculum pomærii stabulari Et aggeres Duna tentata est impressio, sed hostis inde suo imò Et nostro detrimento viriliter repulsus abiit. Amolâ deinceps arenariâ, (25. Augusti) fossa ad ipsam usq, Civitatis fossam producta, Et bina munimenta extructa sunt, alterum in superficie domus cerdonis non procul à pomærio porte arenaria, alterum ad portam D. Jacobi penes hortum Happachii; simulq, mortaria ignivoma in iisdem posita ac plantata, latera quoq, propugnaculorum Civitatis totum diem valdè conquassata, insigniterq, corrupta sunt.

Neq, verò etiam nostra siluerunt propugnacula, de quibus missa tormentorum tonitrua sævisimè in hostes grassata sunt, ac obvia quâq, nunc crates vimineas, nunc tormenta, tormentorumq, Magistros, nunc Officialium magnam partem rapuère, præter eos, qui de grege militum cecidère, uti à transfugis postridie nobis relatum est. Nec mirum quod Et hîc Et illuc continuâ Et perpetuâ illâ jaculatione tormenta nonnulla disrupta sint.

Hâc

Hâc nocte hostis denuò latus urbis quod Duna alluit navigiis adoriri conatus, sed retrocedere coactus est. Durante verò totam noctem mutuò jaculantium certamine, dum streperent creperentq, utrinq, bombarda, ecce piscatores illi summo in periculo versati redeunt, Et literas responsorias Illmæ Cnis Væ die ^{2. Septemb.} ^{23. Augusti} in castris anonymis exaratas, interjecta hætenus mora indices nobis exhibent. Quibus perlectis, quod nonnihil temporis quidem collectioni majoris exercitus, qui erecto ultra Dunam propugnaculo perumpendo sufficeret, datum esse; nunc verò Illm Cels. Vm copiis auctiorem tandem rectâ ad nos tendere, atq, ad expediendam salutem Civitatis etiam cum capitis sui periculo, brevi se hosti ac Civitati conspiciendam præbere velle, significarent, idq, ipsum etiam nobis Dñi Benedicti à Wahlen equitum Præfecti schedula solatus plena confirmaret, ingenti letitiâ tota nobiscum Civitas perfusa est, præsertim cum nocte dieq, insequenti globis utrinq, inter se certantibus, classicum in urbe caneretur, Et concursus undequaq, fieret.

Sed non solidum nimis hoc gaudium fuit. Hostis enim eâdem vehementiâ (27. Et 28. Augusti) propugnaculis Civitatis tam angularibus quàm lateralibus extreme conquassatis in Semilunium arenarium sævire perrexerit, plurimosq, nostratium è medio sustulit, candentesq, globos jacere in urbem cepit. Insuper omnes viarum exi-

G 3

tus Et

tus & diverticula, quæ solus Duna fluvijs reliquæ ad-
huc fecerat, munimentis ac navigijs hinc inde dispalatis
arctissime clausit, adeo ut ne sagacissimis quidē tabellariis
nostris, licet eadem quā antea astutiā transitum sepiissime
molientibus tranare liceret. Sanè tantus furor hostis
atq; indefessum in oppugnandâ urbe nostrâ studium fuit,
ut una hora 90. & 100. amplius globos 25.50. etiam 64.
pondo in nostra propugnacula explosos numerârit, à quo-
rum reparatione, quæ magno labore, sumtu ac periculo
constabat, nulla nox immunis mansit. Hâc quoq; die
porta arenosa exterior, atq; interioris fastigia convulsa
ruebant: conatusq; est hostis (29. Augusti) nocte clandesti-
nâ virgultis fossam Civitatis sub Semilunio arenario ad-
implere, sed cum plurimi hinc inde caderent cessare ab ope-
re incepto coactus est. Quid multis? periēre quidem
non pauci militares ac strenui viri, qui eorum ducere
contra nos & viros præ cæteris se ostendere voluerunt,
machinis ancis ac sclopetis longioribus nostratium icti;
ac tūc quoq; cū terrestri & aquatico apparatu in Se-
milunium propugnaculi, quod ad portam stabuli est, no-
cte quæ diem 35. Augusti antecedebat, tentaretur irruptio,
plurimi, fugatis cæteris, mortem aut vulnera in prædam
reportârunt: Sed tamen nostrates quoq; eadem fortuna
belli excepit; nunc hîc nunc ibi cecidit alius, aut sauci
ingemuit, siue civis ipse, siue in civium numero milita-
ret; nunc optimus quisq; ex iis, qui machinis bellicis præ-
sunt,

sunt, discerptus, nūc stipendiariorum pars magna jactis in
Semilunium pyrobolis (quos Granadas vocant) vulnera-
ta, ambusta, miserèq; perempta jacuit. Cum itaq; robur
militare tali indies ratione decrederet, atq; infirmitudi-
ne non minùs ex continuis vigilijs, molestijs, ac labori-
bus contractâ, eorum qui arma capefferent contra ho-
stem numerus minueretur, convocari in domum colle-
giatam mercatorum cives ac quicunq; atate militari
essent, jussimus, eosq; ut in eodem virtutis ac fortitudi-
nis cursu perdurarent, admonitos, Illuc Cnis De adventu
& spe propediem adventuri auxilii solati sumus, pro-
positis honoris ac utilitatis præmijs iis, quicunq; in primâ
statione contra hostem pugnaturi ac caput periculis obje-
cturi essent.

Hac cum auribus animisq; accepissent, & ad arma
bilari vultu plenisq; spei animis vix digressi essent, ecce
repentinus totam urbem pervasit rumor, adesse quasi
Deum ex machinâ Illū Cnū Um & se cum vexillis suis
ultra Dunam conspiciendam præbere. Tūc verò super-
fundenti sese læticia vix temperatum est, certamen in
gaudio fuit; juvenes, pueri, senes, fœmina, mares, vo-
ce manibusq; significare publicam lætitiā; non audire
eos, qui volitantia signa vidēre; multum sibi deesse ad
gaudij summam rati, nisi etiam oculos quisq; suos lachry-
mis, quas perpetuus angor pueris fœminisq; expresserat,
madentes, bilari hoc spectaculo pastum refectumq; irent;
Ivère

Ivère omnes, quicunq; ire vel reptare poterant, alii ad Dunam aggeres se proripere, nil veriti glandes hominum equorumq; voraces; alii in valla globis undequaq; volantibus obvia; alii turrium cacumina antebac nunquam à se trita, aut nunquam terenda fortè deinceps, spectatum jucundum pugna praludium scandere, nec machinas in se directas timere. Irremisibus confestim è concamerato supra influentem pomerio, ubi in hunc casum parata servabantur, in altum eductis, Christophorus Bûrcken de Boitzenburg Capitaneus noster, per medios hostes adripam, quâ Ill^{ma} Cdo Va perruptura credebatur, viam sibi querere conatus est; reliqua navigia ac cymba, quid ultra mandaretur, & quonam sequi deberent, expectare jussa. Sed cives nostri nondum perceptâ Ill^{me} Cnis Va intentione & consilio, caeco quasi impetu ducti; Ad quid, inquiunt, moras inanes necimus? quin conjecti in cymbas munimenta (erant illa in insulâ Ebbenis, Saggeri, & in pradio Rigemanniana contra vim munitissima) adorti, viam Ill^{me} Cni Suae certò ad nos perruptura sternimus? Et, ingredièrè naves, trajice Dunam, frustra prohibente Senatu, inter se quoq; gratificantes Ill^{me} Cni Va clamare, laudare signa, laudare equites hastatos, diem ipsum laudibus ferre, quò Ill^m Cels^{um} Vm Liberatorem suum adesse cernerent, miseria sua & tam arcta obsidioni finem facturum, dignum cui vitam fortunâq; suas unice acceptas ferrent.

Erant

Erant tamen qui rem altiùs perpendentes modum latitiae suae imperabant, solliciti, ultra quid futurum esset; inprimis cum nondum collatis cum Ill^{ma} Cels^o. Vâ sententis res cœpta esset, & à celeritate, in quâ maximè negocii feliciter expediendi cardo versabatur, fortuna non staret. Etenim licet Ill^m Cels^{um} Vm cum copiis suis ad montem usq; explicato ordine progressam, in ipsum deinde propugnaculum globis de monte jactis pulsatum imperterritò animo per media discrimina impetum facere, cum hostibus extrâ se proripientibus pugnam velitarè variâ victoriâ & ancipiti Marte intrè, castra quoq; (quanquam in loco non satis tuto) totâ nocte posita videremus; attamen cum subito hostiles undiquè copiae equestres, pedestres, ad propugnaculum confluerent, facile ex ipsius loci situ conjecimus, diu Ill^m Cels^{um} Vm, nî claudì a veret, ibidem morari non posse, atq; subito in ventos abiturum gaudium tam subito exortum. Nihilominùs gratulabundi de felici adventu Ill^{me} Cnis Va nunciam nostram cum literis, nocte silenti, quid animi Ill^{ma} Cdo Va haberet, quidq; à nobis fieri vellet, exploratum misimus. Sed spe desiderati responsi frustrati sumus. Etenim Ill^{ma} Cdo Va comperta, majorem esse hostis in munitissimo illo loco potentiam, quàm quæ viribus Ill^{me} Cnis Va frangi aut superari posset; castris se tenere, non satis securum videri; nec viam esse, quâ annona subveheretur clausis; aut, imminutâ hostium manu, mutua auxilia ac copia utriusq; nostrum

H

conjun-

conjungerentur; (quamvis praefatus Capitanus nolter postero etiam die fortiter triremibus in hostem irruere, repam, quae ab illa parte Dunae est, aucupari, atque viam Illmae Cni Ue, non sine caede ac sanguine nostratium, ad nos perumpendi aperire summo studio anniteretur) capto in arenam consilio, alteram statim ab adventu suo die (nempe 31. Augusti) media, castra sua in quibus Illmae Cni Ue discumbenti globi tormentarii non leve creabant periculum, incensa a se deferenda censuit, eoque ipso nos inter spem et metum anxios magis reliquit, qui id in votis unice habuimus, ut vel per hunc ipsum nuncium ratio consilii istius et causa duntaxat abitus nobis aperta fuisset; is vero Skaddiam usque 31. milliaria Illm Cdm Um sequi coactus, inde demum cum dubio responso ad nos remissus est.

Super repentinam hanc rerum vicissitudine lata totius Civitatis facies mutata, vultus hilarabundi tantum non in lachrymas versi, ac tristi silentio defixi plurium animi, hoste in primis clamore ac fragore bombardarum triumphos super abitu Illmae Cnis Ue ac jubila passim sonante, ac Theonino morsu ex aggeribus suis ac fossis prope urbem sitis, fugam (ita discessum Illmae Cnis Ue nominabat) nostratibus excubias agentibus exprobrante, atque eo ipso indubitatam sibi iam animosiori spem potiunda urbis factam gloriantem; nostratibus vero sub tantam gravissimam obsidionis mole tandem se succubituros subverentibus. Quanquam nos rationes, quibus mota Illma Cdo Ura abiit, altius perpendentes,

pendentes, in communi hac tristitia dolori nostro modum statuimus; quod, cum e speculis turribusque nostris hostiles copias pedestres ac equestres sursum deorsumque Dunam immenso agmine conglomeratione prospiceremus, quae facili negotio Illmae Cni Ue obsessis undique viis cincta, necessitatem pugnandi in loco importuno impositura essent, Illma Cdo Ua opportuno tempore abitum molita, se suosque servavit; spe freti non dubia, Illm Cels. Um brevis majori cum fructu auctis viribus ad officium reditura. Hac dum fiunt, hostis obsidioni majori virium conatu incumbendum sibi ratus (1. Septemb.) vigilantiam nostratium et alacritatem ab omni parte tantopere exercuit, ut armis perpetuo accinctis nulla quiete ac securitate penè perfrui liceret. Jamque promotis noctu propius Semilunium, quod propugnaculo arenario adheret, et ad ipsos semilunii pedes vineis ac gerris suis, nova caede nostratium, qui conatus huic obstiterant, causam dedit: eademque opera, munimento quodam prope cataractas pomerii exterioris adstructo, ad cuniculos nostros in fraudem suam paratos penetrare conatus est; cui cum nostrates cataphractariis lanceatis stipati strenue obviam irent, catapultis igni vomis (quas Granadas vocant) in Semilunium projectis magnam stragem edidit: Similiter cum machinis majoribus utrinque hisce binis diebus valide certaretur, et hic et illic magna caedes edita est; hostium vero etiam quam plurimi bombardis ac sclopetis nostratium sigillatim percussi nullam non diem ceciderunt.

Continuis hisce fulminationibus diei addita nox, no-
ctiq; dies altera, quâ templa turresq; quaterna templorum
ac Pratorii quoq; insigniter lancinata, ac in ade D. Joan-
nis à lychnucho pensili deturbato plurimi terrore plagisq;
perculsi sunt; ab ignitis globis ferreis fornices D. Petri,
adiumq; tecta passim incendium hausere, quod tamen ope-
ra ac industriâ eorum, quibus restringendi ignis provin-
cia in quaternis urbis partibus demandata erat, per Dei
gratiam mox restinctum est; glandes verò plumbeæ sclo-
petorum, quemadmodum durante obsidione, ita nunc in-
primis densissime, in arcibus domuum, in templis, inter sug-
gesta ac populum, dum sacra fierent, volare ac decidere vi-
sa sunt, quibus tecta adium ac templorum valde sunt con-
quassata.

Atq; his ita peractis, denuò per tubicinem hæc ipsâ 2.
Septemb. die cum literis ad nos missum, hostis dedit sibi ur-
bem, posteaquam subsidaria Polonorum manus jam fugis-
set, postulavit. Deductus ille est, re cum Dño Castella-
no Gotthardo Joanne à Tisenhausen aliisq; Nobilibus, nec
non cum Dño Vice-Capitano ac Revisore Arcis Rigen-
sis & Regiis equitum Præfectis deliberatâ, in urbem, lite-
ra acceptata, & in consilio consueto recitata sunt, com-
unicatoq; cum præfatis Dñis consilio, de responso dando
consultatio suscepta est. Sed cum προβόλευμα illud, an tu-
bicen iste salvo conductu donandus, & cum literis in ur-
bem receptandus esset, disparitate votorum ac sententia-
rum iusto diutius protraheretur, hostem in propugnacu-
lum an-

lum angulare arenarium & Semilunium ejusdem vio-
lentam impressionem facere nunciatur: Inde classicum
canitur, ad vallorum defensionem summâ contentione
festinatur. E Mansfeldianâ cohorte audaciores quosq;
cum quibus incursionem molientibus nostrates strenuè
dimicabant, Mars jure suo pignoratus est, alii cuniculis
in eum casum preparatis in aërem disjecti vitam finire.
Proximè insequentibus diebus (3^{tiâ} 4^{tiâ} Septemb.) simili-
ter varias hinc inde turbas interdum noctuq; utrobique, tam
ex castris quàm navibus hostis dedit; eiq; beneficio fossa-
rum occultarum publicam Civitatis fossam aquariam
sub Semilunio virgultis adimplere frustra impedito, faci-
le fuit, gerras suas lorica aut pratentura Semilunii super-
sternere, cum huic conatui, infra tormentorum lineam,
non nisi violentâ excursionem, quam nec locus ille nec vi-
res nostræ admittebant, obviam iri posset: Attamen præ-
miis ac brabejis propositis, stipendiariorum fortissimum
quemq; induximus, qui gerras istas harpagonibus distur-
batas incendio absumerent, hostemq; munimento expelle-
rent. Tentata, quæ consulimus, fortiter, peracta feliciter:
gerra alia disturbata, alia incensa, nequicquam hoste
hoc facinus impediante, sed tamen Granatis ac missilibus
ignivomis in Semilunium jactis, plurimi etiam nostrati-
um perempti ac vulnerati sunt. At verò quia hostis eo
in nido pedem firmissimè fixerat, facili negotio denuò ibi-
dem evasit superior & fortior.

Cum itaq; propugnacula angularia ac munitiones laterales ad D. Jacobi & Arenariam, Novamq; portas indefinenti tormentorum fulminatione magis magisq; destruerentur ac corruerent, nos vice versa dies noctesq; fabros lignarios, murarios, operarios, cives ipsos, eorumq; servitores operi accinximus, ac per eosdem nil cade trium, quatuor, quinq; ac plurium singulis noctibus pereuntium deterritos, loca ruinam passa summo studio, assiduo labore ac sumtu restaurari fecimus. Productis praterea aggeribus suis ad fossas usq; Civitatis propè Jacobinum propugnaculum, erectisq; duobus munimentis, hostis, ejusdem propugnaculi pinnas validè quassatas dejecit, inferiores loricas ad basin valli exstructas glebis gerrisq; deturbatis adimplevit, locumq; ad repellendam hostilem irruptionem planè ineptum reddidit. Mox pontem superne ac utrinq; linteamine tectum ac vestitum hora octava matutinâ, summâ celeritate ac vehementiâ fossa aquaria Civitatis superinjici jussit, operâ ac studio Joannis Jacobi fabrorum lignariorum Magistrî & N. Hörnikii excubiarum in cohorte Mansfeldianâ Præfecti, quos promissione egregia remunerationis delinitos ad tentandum hoc facinus Regia M^{tas} induxerat: Pons verò ille, noctis tenebrosa beneficio, per eos qui fossam aquariam transierant, fune crassiori ad palos lorice inferioris alligatus, cum multò quàm par erat longior esset, in curvaturam retortus est; Et nihilominus Hörnikio super eodem ponte cum

te cum militibus suis præeunte, reliqua manus auctore ac Duce Jacobo Sittonio inprimis, aliisq; Capitaneis, strictis gladiis ad irrumpendum compulsâ, lorica inferiore conscendere; Alia quoq; Sittoniana chiliâs sive Regimen ut dicitur, in propugnaculum Semilunare porta arenaria similem irruptionem facturum, utriusq; propugnaculi extremitates occupare satagebant. Quæ conamina quò feliciter cederent, tormenta in nostrates strenuè reluctantes, & sclopetis alternas vices reddentes directâ ac explosa sunt: At favente nobis fortunâ, pons ille ita redintegrari non potuit, ut ordini statario militum transcurrentium ferèdo par esset, quin insuper de propugnaculo angulari arenario noctu iterum reparato, ictu grandioris machina rumpitur, mergiq; capit. Unde militum alii, rupturâ pontis disjuncti premere vestigia eorum, qui lorica jam tenebant, non poterant, verùm & hi & illi præsens periculum evitaturi, gradum referre, atq; ad munimentorum asylum confugere sunt coacti. Magna hîc cædes utrinq; facta est; Capitaneo Sittoni crus vulnerato mutila pars deinceps recidenda fuit; vexilla bina nova, alterum aquilâ candidâ Regni, alterum equo sylvestri Magni Ducatus Lithvania insignibus decorata, tum primâ vice hosti ostentata super propugnaculo D. Jacobi angulari, binis signiferis nostris è manibus tormentorum vi excussa, quorum alter, simulq; cum ipso non pauci civium juvenumq; ac eorum, qui tormentis præ-

sunt

sunt & operantur nec non militum ac operariorum ex ac-
ceptis ante hostem vulneribus paulò post periére; unus de
quatuor Senatoribus, quorum singuli singulis civium clas-
sibus præsunt, graviter vulneratus periculum vitæ adiit.

Sedato hoc tumultu, Tubicinem, qui à 2. Septemb.
hucusq; detentus erat, literali responso instructum (5. Sep-
temb.) dimisimus, cum eâ declaratione, constantissimè nos
penes Regem ac Rempub. Poloniam perseveraturos, etiamsi
extrema nobis fortuna subeunda foret. Tum verò solli-
citus hac animos nostros occupavit, nullum non motu-
rum lapidem hostem, quò pontem, quem diximus, cum ag-
gere siue loricâ combinatum ad impetum redintegraret;
proinde maturato consilio, circulus non tantum piceis de
propugnaculo jaciendis, sed aliis etiam artificiosis ignibus
cymbâ reconditis, eundem incendio absumendum, atq; ex
compactâ in fossâ urbis trabibus rate, quæ undiq; circum-
tectâ tormenta vehebat & magistros, globis catenatis dis-
rumpendum censuimus. Non cessit hac nocte consilium
incendii, variis ac numerosis excubitoribus tum iusto or-
dine inter se dispositis insidias avertentibus; interim
tamen subimpletam glebis gerrisq; loricam inferiorem,
procuratore Dñi Sub-Camerarii aliorumq; ex civium
numero ad id deputatorum, per fossores mercenarios, non
sine periculo (tormenta enim jam antea in hanc lineam di-
recta, statim ac ex motu indicium laboris sumtum est, non
parum damni dedere) repurgamus, nec non munitiones
superio-

superiores ac laterales valdè labefactatas, ad hostem faci-
lius repellendum, reficimus; & nihilominus de rate com-
pactili, dum hæc fiunt, in munimentam hostis & pontem
machinas præfatas, quantum possumus, exoneramus. Sed
hostis similiter eadem nocte, biremibus in Dunâ flumine
magnâ copiâ adventantibus, aliud machinari visus est, ad
cujus insultum excipiendum omniâ tam in urbe quam in
arce parata esse oportuit. Noctè verò quæ sextam Sep-
tembris diem præcedebat, operâ juvenis cujusdam mer-
catoris ignis ille artificialis pontem corripuit, & quæ a-
quam pertingebat totum combussit, cujus restinguendi stu-
dio licet flagraret hostis, continuus tamen jaculationibus
nostratum aversus est.

Cum itaq; videret, destructo ponte tum in eo loco si-
birei agenda occasionem ademptam esse, in agendis cuni-
culis ad propugnaculum arenarium majori quàm antea
studio perrexit. Nos verò plures cunicularios ex stipen-
diariorum numero conduximus, qui ministerio operari-
orum suffulti ad cuniculos hostis in Semilunio cuniculos
contrarios agerent, & ab interiori quoq; propugnaculi
parte caput siue fontem cuniculorum in omnem eventum
derivarent. Porro & alia opera instans periculum per-
ficere nos iussit: Ex consilio peritorum res bellica, cru-
delem militum nostrorum & perpetuam lantemam Se-
milunium, intersectum, novo aggere fossaq; , quæ vallo u-
trinq; jungebatur, præ muniri, portas quæ Dunam respici-
unt in-

unt infirmiores, operâ civium obstipari, nec non compagem trabium densissimam tergo porta arenaria, cujus claustra propemodum revulsa erant, agglutinari, terrâq; suppleri; similiter & loricas recentes vallorum, ligneas munitiones, pavimenta fenestrasq; machinales reparari, atq; alia necessaria opera assiduis hominum equorumq; laboribus diurnis ac nocturnis fieri iussimus. Verum enim verò hostis, tam cuniculariorum (quorum numerus in tot partes dividi poterat, ut terna hora in orbem operi attribuerentur) quam erarii Svecici viribus, majoribus quàm quibus exhausta nostra Civitatis reliquia responderent, subnixus, nostrates assiduo labore subterraneo penè confectos superavit. Ac licet variâ fortunâ aequo tamen Marte in ipsis cuniculis pugnaretur, ita ut, quò visus auditusq; raperet, alter in alterum cominus hastis gladiisq; sævirent, nostrates insuper jaculis ignivomis seu Granadis in hostiles cuniculos projectis irrumpentibus strenuè obsisterent; tandem tamen res Svecica fuit superior, nostrosq; ad latus declinare coëgit: Qui tamen sequenti nocte animosè in cuniculo isto adversus hostem tuendo se gesserunt, ut jactis in hostem missilibus nuper inventis eum loco depulerint. Postridie hostis celeritate suâ & numero nostros fossores circa meridiem antevertit, ac magnâ vi ad nostros cuniculos ac simul ad inferiores munitiones porta proximas penetrare laboravit; atq; Semilunio jam serè potitus erat; denuò tamen à nostris

stris cum damno suo repulsus fuit: de laterali quoq; propugnaculo ad portam Jacobi ita excepti fuerunt oppugnantes, ut non pauci, sicut ex loco sanguine consperso apparuit, interierint.

Sed nec hostis sibi defuit, quin ex ingentibus tormentis, quæ mortaria vocantur, saxa stupenda magnitudinis in Civitatem misit, ac simul reliquis grandioribus tormentis globos ignitos ejaculando vicem suam ultus est: Ubi iterum nonnulli civium nostrorum in vallo consistentium nec non aliquot equites in arce perierunt, qui partim extincti, partim semiamines in domus suas deportati, magno cum uxorum & liberorum ejulatu excepti fuerunt. Quin singulis diebus tam cives quàm juvenes, milites, tormentorum magistri & operarii ab hoste intercepti, nec parvo numero sepultura mandati sunt: pluri mi præterea vulneribus affecti, ac diuturnis laboribus, durante obsidione, debilitati in gravissimos morbos inciderunt, atq; hoc modo propugnantium numerus valde fuit imminutus.

Postridie, qui erat Dominicus & nonus dies mensis Septembris, hostis majoribus tormentis & saxonum ejaculationibus, in quibus aliquot, centum & sexaginta librarum pondus aquarunt, Civitatem petere strenuè perrexerit, idq; sub ipsum sacrorum tempus, quo euntes ac redeuntes è templo periculis obnoxii fuerunt; lapides enim & igniti globi passim in plateas & forum decidebant: inter-

rum cuniculariis hostilibus sub artificioso tecto, ad Civitatis fundamenta penetrare sat agentibus, praesente militia nostra praefecto, sarissis & gladiis utrinque pugnatum fuit; eoque in conflictu non pauci occubuerunt.

Porro sub tempus vespertinum summam vi nostros cuniculos invasi, & mox Petardam, ut nominant, ibidem occultatam succendit, opus nostrum violenter disiecit, in quo praedictus Dominus Praefectus, dum intentius operi incumbat, summum vitae aut captivitatis discrimen adiit: huius invasionis successum & eventum ipse Rex cum Principe fratre ac supremo belli Duce (ut postea compertum fuit) e loco propinquo speculati sunt; atque in hoc demum conflictu miles Civitatis e textorum sodalitia ab hoste capitur, qui statum Civitatis detegere ac revelare coactus est; quo audito, hostis ad cogitata & consilia sua exequenda, imprimis vero ad hemicyclum seu Semilunium occupandum animatus fuit; nec mora, integrum militum regimen ad invadendum locum mittit; duo Capitanei Joannes Bannier & Laschapell Gallus, quibus se postea Most Scotus de Mansfeldicis copiis junxit, principium invasionis fecerunt, & propugnaculo nostro jam ante ad radicem semidivulso, nec non inferiori munitioni pertinaci assultu imminere coeperunt, ac quominus in suo proposito tardarentur, liberumque aditum ad propugnaculum Jacobum sibi patefacere, Petardam ad portam inferioris munitionis affixam inflammaverunt, fumoque tecti, magna vi nostros adorti sunt, ac in supremam loricam non-

nulli

nulli strictis gladiis evaserunt. Mansfeldicas copias Gustavus Horn cum suo regimine subsequutus est, & nostros graviter exercuit.

Non cessatum quoque est a nostra parte modis omnibus efficere, ut consilia hostilia frangerentur: itaque ex duobus tam nova porta quam Jacobi propugnaculis & occultis lateralium munitionum fenestris noctu preparatis, grandiora tormenta in subeuntes frequenter displosa, tum e superioribus locis ad portam arenosam, saxa, trabes, piceae circuli, artificiosi ignes & machinae, Granaten dicta, devolutae & projectae sunt; milites quoque inferius collocati viriliter assilientem hostem tam Germanum quam Suecum aliquoties repulerunt, quo in certamine filius Laschapelli Vexillifer promissima audacia, paternam vocem animatus, cum aliis Officialibus & militibus, ac cum ipso Petarda magistro (ut ex loco superiori vidimus, ac captivi postea retulerunt) occubuerunt. Tandem hostis multitudine superans & prevalens inferiori munimento & basi propugnaculi arenarum per vim potius est, ac dum nostrates in superiori parte talibus in profligandis irrudentibus occuparentur, cessitem fodere, ac introitus latibula parare festinavit, omnesque nostrorum ex cavernis ejicere eos molientium conatus & labores elusit. Atque in hac pugna ultra centum cives, milites, artifices misere perierunt.

Nihilominus nocte sequenti super istis propugnaculis nova munitiones subitaneo opere excitata atque utrinque defensionis remedia adhibita sunt, aggeres fossaeque ductae, quibus

quibus pars laesa & occupata à reliquo corpore recideretur, hostisq; usus non esset: consultatum quoq; fuit, an ullà ratione hostis ex suis latibulis expelli ac vallum liberari possit, dictisq; variis sententiis, ut cuiusq; ingenium ac experientia tulit, tandem placuit postridie summo mane eruptionem improvisam esse tentandam, fortè cunicularios exturbare aut in suis cubilibus cedi posse: quam ad rem perficiendam reliqui civium, militum, juvenum, mirificam alacritatem præ se tulerunt. Igitur sub diluculum diei decimi Septembris parati omnes aderant, destinata executuri; pars per arenosam, pars per Jacobeam portam exiverant, ac vigiles hostiles jam ceciderant. Ceterum rem altius perpendentes prudentiores & diu in militiâ versati consilium esse summo cum periculo conjunctum viderunt: tam valido enim exercitui reliquas Civitatis & exiguas per se vires simul objicere temeritatis summa esse judicârunt, itaq; in ipso executionis actû revocati sunt. Sequenti die, habito cum peritioribus consilio, è re visum fuit, principalem cuniculum perficere, vallumq; quantum vires sinerent, summâ celeritate scindere, ac nova opera ex trabium contignationibus in locis commodis festinanter extruere, unde hosti irrupenti vi summâ resisteretur. Quamvis autem à nonnullis latior quadam divisio siue separatio valli interioris ad mœnia usq; Civitatis ostenderetur, ubi novo propugnaculo opus esset, quod altissimis fossis pramuniretur, unde tutò tormenta

menta majora in subiturum hostem exonerare liceret: tamen à nostris Capitaneis & rei bellica peritis perspectum fuit, rem esse majoris laboris, quàm qua intra aliquot septimanarum spaciū perfici posset: hostem interim, qui nocturno tempore jam propugnacolo potitus erat, continuato labore subter propugnaculum dilatandis cuniculis acriter inharere, omniaq; ad assaultum validissimum diligentissimè præparare; nec obstiturum ei novum propugnaculum, cum ex alterâ parte liberū transitum ad reliqua munimenta, valli longitudinem sequendo, habiturus sit.

His ultrò citroq; disputatis & pensatis, temporis ac virium nostrarum ratio habenda fuit: constabat enim civēs ac milites aliquot septimanas obsidionis incommoda, vigilias, labores diurnos ac nocturnos pertulisse ac defatigatos esse: hinc impossibile fore tantum opus perficere ac simul hostem ex loci occupati possessione depellere, prout ipsi quoq; primi consilii autores fatebantur: itaq; quod in manu fuit, cuniculum principaliorem jam ceptum, ut vires nostra sinebant, continuare ac loca ruinosa in circuitu valli versus inferiorem lorica & Jacobinum propugnaculum trabibus, materiâ terrâq; restaurare perreximus: Sed neq; hostis interea in perducendis cuniculis cessavit, continuisq; tormentorum fulminationibus, ut jam antea, ita nunc maximè à primo diluculo in multam noctem Civitatem undiq; infestavit; ac observatum fuit sæpè intra vertentis horæ spaciū, centum amplius globos
in Ci-

in Civitatem missos fuisse, quibus brevi temporis intervallo omnes nocturnos labores & opera nostra diruit & corrupt. Quae res magno detrimento nobis fuit; vix enim tutus consistendi locus in vallo relinquebatur, unde non pauci militum, civium, ac eorum qui tormentis onerandis ac displodendis occupantur singulis diebus perierunt; Imò tanta fulminationis eis ac ultra Danam fuit vehementia & globorum crebritas, ut in platea arenosa, tum ad Danam non pauci oppressi; in ipsis quoque aedibus, arceis & conclavibus nonnulli vulnerati ac caesi sint: ac nisi posterus dies, qui erat undecimus Septembris continuam pluviam occupatus hostile consilium retardasset, procul dubio cuniculi preparati sub propugnaculo arenario incensi, & simul irruptio in Civitatem à copioso milite in insidiis jam collocato & armato vi summam fuisset tentata.

Die 12. Septembris hostis à summo mane usque ad horas vespertinas horribili boatu grandiores lapides, globos ignitos & pyrobolos in urbem cructavit, summoque cum impetu in Civitatem diversos per locos, quos dispositis Capitaneis scripto designaverat, irrumperere decreverat. Verum Serenissimus Princeps Carolus Philippus frater Regis, nec non Illr^{is} Comes Jacobus de La Gardie, supremus Dux belli, Illr^{is} quoque Comes Mansfeldicus & Dñ. Falkenberg aula Principis Magister, aliique Officiales optimo animo intercesserunt, & apud S. R. M. per dictum fratrem, uti postea nobis relatum est, preces obnixas interposuerunt,

suerunt, ut postremas ad Civitatem literas prius mitteret, quam ultima tentaret; in quo se exorari passus est: Itaque à tantâ tempestate tertio tubicinem ablegavit, qui ex consilio omnium Civitatis Ordinum, nec non Dñi Castellani & Nobilium, Vice Capitanei arcis, Revisoris, & equitum Praefectorum intra Civitatem acceptus literas attulit, quas recitari publice fecimus; atque in iis sextam ab earundem insinuatione horam pro termino dedenda Urbis peremptorio sub comminatione extremi exitus praefixam esse percepimus: Mox magnam cum animorum consternatione ac gemitu de extremam Civitatis fortunam cum praememorato Nobilitatis catu consultatum fuit: nemo enim periculi magnitudinem, quod ex colloquio cum hoste ceu primò deditiois gradu consequi solet, non perspexit, omnemque occasionem de vitare ac declinare ex animo non optavit: Vicissim ob oculos omnium versabatur presentissimum periculum; Primò namque hostis tribus in locis subter munimenta Civitatis versus moenia & portam Arenae ad multos passus jam penetraverat, & secundum vallis longitudinem cuniculos in modum trianguli formatos, pulvere pyrio oppletos instructosque habuit: hoc enim & plura alia captivi ac transfuga nobis retulerunt; quin nos ipsi certis ex indiciis & argumentis, imprimis ex egesta terrae tumulis, quos è vallo cernebamur, tum quoque post exvulgatam urbem plus opinione deprehendimus. 2. Novum item pontem loco prioris à nobis corrupti & nunti-

lati, versus Jacobeam propugnaculum preparatum in vallo consistentibus ostendit. 3. Continua fulminatione, tantoque impetu portam arenosam omnesque munitiones praesertim ultimam scissuram, in qua milites nostri excubabant, verberavit ac ignitis jaculis milites infestavit, ut singulis horis aliquot e medio sustulerit, nullusque modus resistendi nobis superesset, sed propugnatores intra fossa recenter ducta latebras sese occultare coacti fuerint. 4. Alia item scissura inferioris munitionis versus Jacobinum propugnaculum adeo tormentis majoribus et minoribus impetita fuit, ut in ipsis valli cavernis milites vix tuto latere, nedum arma movere potuerint; Ideoque quod certissimis ictibus densitatem novi operis penetrantibus subinde interficerentur, magnis clamoribus et precibus nos obtestati sunt, aliam rationem pugnandi invemus, ac sese potius in acie contra hostem constitueremus, ubi pugnando honestius caderent, neque ita inglorii intra munimentorum claustra adeo fœde instar captivorum mactarentur. 5. Porta arenosa plane ab hoste dejecta et nudata fuit, ut transitus juxta valli longitudinem versus Novam portam quasi patefactus videretur, cum refiri eadem, nisi necessitas exigebat, et muniri contra vim majorem minime posset. 6. Aquam ex fossa Civitatis derivando, hostis ad hemicyclum jam occupatum pontem straverat, sic preparatum, ut quinque conjunctis simul facilem transitum praberet. 7. In Dunâ flumine

omnis

omnis generis navigia, rates, trabiumque compagine bene munitas et ferreis catenis consolidatas ac pontones ad oppugnationem necessarios in promptu habuit. 8. Exercitum ex tredecim Regiminibus conflatum, quorum singula mille ducentos vel trecentos, alia plures pedites bene exercitatos armatosque continebant, nec non 24. vexilla equitum quatuor propemodum millium adduxerat. 9. Magna copia tormentorum muralium, majorum et minorum, omniisque apparatu necessario optime instructus fuit, ut vix in potentissimarum urbium obsidionibus similis conspecta fuerit copia, adeo ut a curiosis quibusdam observatum sit, unius diei spacio nonnunquam duodecim, tredecim, imò quindecim millia librarum pulveris tormentorum dispendio consumpta esse, excepto quod sclopetarii in suis fossis latentes dies noctesque imbrem globorum in Civitatem miserunt, et plateas publicas passim infestarent. 10. Ipse Rex cum Principe fratre in castris summam diligentiam et curam, postpositis omnibus periculis, cuncta administrarent, secundum illud, Urget praesentia Turni. 11. Insuper peritos et spectata virtutis belli Duces, Capitaneos et Officiales tam indigenas quam extraneos, rei armamentariae et architectonicae militaris peritiam insignes, aliosque ingeniosos pyrobolorum artifices secum habuit; instrumentis quoque et aliis utensilibus castris, tum aliquot fossorum millibus abunde instructus fuit; nec tantum damni ex unius vel alterius tor-

K 2 menti,

menti, quantum nos ex sclopeti rupturâ, sensit. 12. Quamvis navigium cum machinis ignovomis vi tempestatis in portum Vindaviens. conjectum fuerat: tamen durante Civitatis obsidione, Rex, ut ex captivis didicimus, novos pyrobolos & incendiarias catapultas aliquot centenas, quorum illi 160. librae, haec 400. penderunt, in hospitali Georgiano preparari curaverat, quibus sub irruptionem universalem civium domus funditus everterentur, ac Civitas universa conflagraret. 13. Nobis contra omnis propugnandi & defendendi facultas in munitionibus urbis non solum adempta ac recisa fuit. 14. Sed apparatus etiam noster in cuniculis agendis, ob inopiam artificum huius generis & aliarum rerum, cum hostis potentia & scientia minimè fuit comparandus. 15. Numerus stipendiariorum aliàs exiguus, & tormentariorum, aliorumque bello operantium supra dimidium fuit imminutus; multi civium juvenumque praesenti morte occubuerunt, non pauci laesi ac vulnerati domi interierunt: hinc parùm virium super fuit ad propulsandas in circuitu urbis hostiles impressiones; imò in universâ Civitate vix mille armis ferendis idonei restabant. 16. Discessus Illius Cnis V. ex quo se conspiciendam prae bui, & reditus diu dilatatus, cum nec terminum nec modum literis suis exprimeret, animos civium labefactavit. 17. Regii equitum Praefecti, Capitanei, aliique militares viri, ut saepius jam antea, ita nunc quoque postremo ad consilium adhibiti, conscientiam

tiam suam aperte testati sunt, nullam se urbis servandam rationem videre; licet etiam cum instructo iustoque viginti milium armatorum exercitu Illius Cno V. veniret, hostem tamen loco opportuno, & castris munitissimis, fossis aggeribus & sepimentis confisum, inde pelli, aut Civitatem ex manu illius eripi non posse; id quod Dñs Castellanus & alii ex Nobilitate jam antea privatim, nunc palam testificantes audire. 18. In excubiis & vigiliis è tanto exercitu facile fuit hosti aliquot virorum chiliadas disponere, & singulis diebus commutare, dum vix quinto quoque die vices in orbem redirent: contra cives nostri totam astatem laboribus continuis, in reparandis munitionibus occupati fuerunt, in ipsâ quoque obsidione sine ullâ quicquid intercapedine eos arma ferre, in suis quosque stationibus sex septimanas perdurare, calis ac hostis injuriis insomnes perferre oportuit: fabri quoque ferrarii, lignarii, camentarii, & id genus opifices, sine intermissione laboribus diurnis ac nocturnis quassatas partes reficiendo, ruinas instaurando, nova opera exstruendo, ita defatigati fuerunt, ut vires ferè nullae jam viderentur superesse: atque in omni Civitate, praeter agrotos & senio confectos, quisque sui officii partibus strenuè perfunctus est. Tandem, optima tormenta Civitatis majora & minora nimio usu rupta fuerunt: pulveris quoque pyrii, cuius sanè licet superioris belli necessitatibus saepissime subministrati

immensa copia diligentissimè congeſta ſervabatur, penuria propè timenda fuit. Præterea Civitas arctiſſimè circumvallata erat, ita ut via omnes intercluſa ſpem defectus noſtri ſupplendi nullam nobis relinquerent.

Quare in hoc extremo neceſſitatis puncto, dùm inter ſacra & ſaxum verſaremur, ſalutisq; ratio nulla apparet, ſecundum pietatis & rationis præſcriptum, ac divina humanaq; tùm omnium gentium jura concluſum eſt, ex duobus malis minimum eligendum eſſe, atq; more gentium & multarum inſignium civitatum exemplo petendum, ut oblata in ſex horas armorũ ferie in triduum prorogarentur, nullo alio fine ac inſtituto, quàm ut interea cuniculi, ſi fieri poſſet, aliaq; deſenſionis opera contra hoſtem perficerentur, ſimulq; tempus differretur, quò Illuſſima Cdo V^a quod ſuis abiens ex caſtris ad Dunam poſitis, literis Skaddiã miſſis, promiſerat, nobis ſuccurrendi facultatem haberet, auctioribusq; copiis reverteretur: Quam in ſententiam, eadẽ horã ſeptimã veſpertina ſcripta noſtra declaratio in caſtra Succica miſſa fuit, ac ſimul petitum, ut per tubicinem noſtrum eo nomine ablegatum reſponſum daretur. Is vero tubicen ſub eandẽ veſperam in urbem ſine morã remiſſus fuit, & ferie armorum vix ad horam quintam pomeridianam poſteri diei impetrata ſunt, ſic tamen ut Civitas iisdem quoq; teneretur.

Itaq; (die 13. Sept.) convocato mane Senatu, omnibusq; Civitatis Ordinibus, cùm rei magnitudo maturè perpenderetur,

retur, cunctorum aſſenſu, ne ante communem concluſionem peſſum iremus, hæc qualiscunq; mora ad horam quintam, miſſis ad Regem horã nonã matutinã literis, accepta fuit. Tùm verò Rex ſimul poſtulavit, ut Civitas deputatos ſub fide publica in caſtra ad tractandum negotium mitteret, ac Regios obſides intra urbem reciperet. Cùm itaq; ſumma Civitatis undiq; deſerta neceſſitas & anguſtia in conſilio publico omnium oculis propoſita cunctationi locum non relinqueret, ſelecti e numero ordinis Senatorii, more antiquo & receptã conſuetudine, mittuntur ad Collegium civium, qui rem omnem iſdem accurate proponerent, & de omnibus ad ſalutem Civitatis pertinentibus conſilia conferrent: quo audito, univerſa civium Communitas cum gemitu & ſuſpiriis communem calamitatem & miſerias deplorarunt, ac quoniam extremã fortunã Civitas ſtaret, in eam ſententiam iſerunt (prout Tribuni ac Seniores poſtea à more ſolito Senatui retulerunt) ut majoris ſecuritatis gratiã obſides utrinq; mitterentur, ac ſummo ſtudio in eam curam incumbere-tur, ut ſi ullã ratione fieri poſſet, armorum ſuſpenſio conſq; obtineretur, donec Illuſſima Cdo V^a cum auxiliariis copis à Sac. Reg. M^{te} decretis, diuq; à nobis expectatis ſuper-veniret, noſq; e periculo eriperet: idem etiam nos ſenſimus & judicavimus.

Quamobrem ad caſtra denuò ſcripſimus, fieri non poſſe, ut intra tam anguſtum temporis ſpaciũ, res & cauſa gra-

sa gravissima rectè deliberaretur; moram igitur amplio-
rem nimirum viginti quatuor horarum, (omissâ certis
de causis obsidum mentione) rogavimus: interim bonâ
fide ab armis cessaretur, ad Civitatis munitiones miles
proprius non accederet, fossæ Civitatis materiâ non imple-
rentur, pontes non admoventur, aut quid aliud in dam-
num Civitatis tentaretur: atq; cum hoc responso tubi-
cen, qui eâ nocte venerat, remittendus in castra erat; sed
cum is jussu tempore præstare non esset, alius mox quaren-
dus erat, qui dum abitum parat paululumq; cunctatur,
mox è vigiliis statione in turribus collocatorum nun-
ciatur, ingentem militum numerum ex castris hostilibus
sub signis incedere ac Civitati imminere, diversisq; in lo-
cis consedisse, qui jussi erant (uti postmodum comperimus,)
nisi intra præstitutum terminum certa animi nostri de-
claratio obviam iret, ut protinus, incensis præparatis cu-
niculis, irruptionem in Civitatem facerent.

His auditis Cives quidam fidelissimi, cum contra utri-
usq; Collegii sententiam obsidum mentionem in iis lite-
ris factam non esse intelligerent, flagitare cœperunt, nos
quoq; annuimus, ut avertendi extremi periculi causâ, de
mittendis utrinq; obsidibus & colloquio mutuo sub salvo
conductu instituendo, clausula iisdem literis jam paratis
insereretur, locusq; & tempus, quo obsides convenirent,
designaretur. Nec dubium est, singulari DEI provi-
dentiâ consilia miserorum gubernantis contigisse, quod
hac

hac clausula literis adjecta fuerit: hac enim ratione ho-
stis ira mitigata, & præparata jam irruptionis impetus
retardatus fuit. Caterum non nisi ad 12. horam posteri
diei inducias Rex concessit; quo quidem die, (qui fuit 14.
Septemb.) convenire placuit, ubi salvi conductus formu-
lam hostis more militari nostris obsidibus euntibus & re-
deuntibus misit, similemq; cautionem à Civitate postula-
vit. Super hoc responso, consilia cum Castellano Ven-
densi, cum Vice-Capitaneo arcis, cum Revisore ac equi-
tum Præfectis communicata, & ab iisdem approbata
sunt. Igitur à parte Civitatis Dñ. Henricus ab Ulen-
brock Pro-Consul, Dñ Joannes Ulrici Syndicus nomine
nostro, è civium Communitate Joannes Witten & Gi-
deon Ridder utriusq; Collegii Tribuni deputantur & ab-
legantur, qui omnes animo agro ac tristissimo hanc pro-
vinciam decernere ac suscipere coacti sunt; id quod me-
morati Dñ Castellanus & reliqui Nobiles, tum alii ad
consilium adhibiti testari possunt. In tantâ enim con-
sternatione nemo fuit, qui non toto pectore hunc miserrimi-
um Civitatis statum & fortunam sit aversatus, cre-
brisq; gemitibus deploraverit, adeo ut omnes mortem
præsentem, si qua inde salus in Civitatem redundaret,
quàm hanc legationem obire aut jubere maturerit: attamen
faciendum fuit, quod ultima necessitas imperavit.

Quare missis utrinq; obsidibus, à Civitate post exhi-
bitas fidei literas petitum fuit, ut juxta oblatam primis li-
teris

teris conditionem inter neutrales locus sibi relinqueretur, eamq; ob causam promittebatur grandis auri argentiq; summa; ad quam conficiendam singuli civium, uxorum & liberorum suorum aurea & argentea ornamenta conferre paratissimi erant; saltem ut in fide Regni Polonia sibi manere permetteretur. His aliisq; rationibus animum hostis flecti posse credebant, praesertim cum petito pietate niti videretur; Regnum nimirum Polonicum gravissimo bello Turcico jam implicatum esse, Rigensem quoq; Civitatem fidem & constantiam Regi & Reipub. Poloniae juratam probando (quod laudem potius quam vituperium mereatur) nullam Regi Sveciae ejusve subditis injuriam intulisse; ac proinde equum esse, ut vim omnem hostilem à Civitate Rex Sveciae absteineat, & copias suas abducatur: Sin aequissima hac petitio ad innoxii Christiani sanguinis effusionem inter populos religionis vinculo colligatos prohibendam non admitteretur, reliquum sibi esse, ut divino auxilio contra omnem vim se suaq; tueatur.

Adhuc ipse Rex respondit: quandoquidem certam induciarum securitatem manu Poloniae Regis cognati sui subscriptam & signatam, salvâ quidem causâ principali, obtinere non potuerit, nec voluntaria Pernavia restitutio à se oblata promissaq;, urgente tanto belli Turcici periculo, accepta sit, facile se hinc conjectare & praevidere, si ex animi sententiâ Turcicum bellum profligatum fuerit,

quid

quid sibi & Regno subditisq; suis deinde expectandum fiet: propterea invitum se ad stabilendam pacem, finitis prioribus induciis, hoc bellum suscepisse, eoque animo ad Civitatem cum exercitu venisse, quae licet per se nullâ ipsam injuriâ laceßiverit; sit tamen Regis Poloniae subdita, hostis sui adiutrix, ac ceu domus belli, ex qua omnes contra Regnum Sveciae expeditiones, tanquam ex equo Trojano prodierint & promota sint: Hanc igitur oppugnandi sibi necessitatem imponi, ita ut eam aut in potestatem suam redigat, aut omnino ceu noxium sibi suoq; Regno nidum destruat; praesertim cum Civitas Rigensis, cui alias ob religionis communionem, tum Germanicae gentis jura, mores, & instituta faveat, minimè exemplum Civitatis Gedanensis, quae ceu neutralis hoc bello durante quie verit, imitata sit, nec oblatum in primis literis hoc beneficium suum, antequam tanti sumtus in obsidendâ haecenus urbe erogati essent, quâ par est gratiâ acceperit, sed superbe spreverit, ac praesens Polonis adherere perstiterit: jam in eo esse, ut Civitas categoricè animum suum declaret, an sit deditionem factura, nec ne?

Cum à Civitatis nunciis replicando reponeretur, quicquid ex fide debitâ Regi Poloniae haecenus praestitum sit, id accusationem aut culpam non mereri, nec crimini dari posse, ubi crimen nullum commissum sit: Cum item de neutralitatis naturâ, requisitis & effectis in utramq; partem diligenter disputaretur, Rex, repudiatis iis omnibus,

immutus in sententiâ suâ perseverans, ut confestim, quid in interiori mentis recessu absconditum habeant, & sibi tandem faciendum putent, paucis exprimant instando ur sit, aut quid extrema sors belli ferat, periclitentur. At Civitatis nuncii precibus suis inhaerentes, alteram simul conditionem obtulerunt, ut, si omnino Neutralitas denegetur, saltē ad unius mensis spaciū (quod benefici alia quoq; civitates & arces non rarò experta sint) arma suspendantur, ut intereā Ducem belli cum auxiliaribus copiis nuper conspectum, qui cum supplemento majorum virium brevi se rediturum, & Civitatem ab obsidione liberaturum receperit, de periculo commonescere possint; haud grave & molestum suae Regiae Mti hoc fore, cum ipsamet palam professâ sit, ad confligendum acie cum hoste auxilia laturo satis sibi virium & animi esse; & si id minus sibi integrum esset, tutum se in castris munitissimis omnem hostilem impetum propulsare, ac nihilominus animi destinata contra Civitatem effectui dare posse: sic autem fore, ut vel Civitate planè destitutâ, vel repulsis subsidioris copiis, majori cum gloriâ victoriâ reportaret, nostramq; de re tantâ conventionem ab omni criminis suspitione immunem præstaret; id verò maxime eam ob causam, ne nostro factō in Regno Polonia laudatissimæ gentis Germanica, & Augustana imprimis confessionis homines per calumniâ pragraventur.

Cæterum Rex iterum opposuit, non tanti se gloriâ hanc emturum, ut, quam fortunante DEO manu nunc teneat

teneat victoriâ, eousq; differat, & in castris arenosis diutius hæreat: idcirco categoricâ resolutione animum aperiant, seriò imperavit. Ibi vicissim ablegati statum Civitatis, quæ tota mercatura dedita & dedicata sit, exposuerunt; commerciorum usū eam cum regionibus proximis imprimis cum magno Ducatu Lithvania esse conjunctam, Rempub. Poloniam polere viribus & facultatibus, metuendam esse horribilem vastitatem Livonia & infinitas misérias, subditorumq; extremam oppressionem ac exitium, Regnum autem Suecia longo locorum intervallo disjunctum; & quæ aliatim in mentem veniebant, atq; in ejusmodi casibus consideratione digna videbantur, summo studio exaggerârunt, obnixè rogantes, suprâ oblatarum conditionum alterutram Rex acciperet, atq; ancipitem belli aleam evitaret; extrema enim Civitatem subire paratam esse.

Sed frustra hæc omnia; Etenim Rex ne tantillum de suo proposito remisit, nisi quod Civitatem cum omni suo jure, forma gubernationis, moribus & consuetudinibus, quibus hætenus Polonia Regno subjecta fuit, se conservaturum, omnibusq; viribus ac fortunis defensurum, nec ullum vel cuius capitis sui periculo necessariū officium prætermisurum promitteret; & subjectionē denuò instanter urgere nō destitit; Civitatem exitio proximam esse, idq; ab ipsâ non intelligi; oportere, ut cuniculos paratos oculis suis nuncii inspiciât, deinde de salute suâ consultet, finemq; licitationis faciant,

nec patientiam suam nimio plus tentent, aut extremum casum experiantur; quem ipse Rex bene erga Civitatem imprimis verò erga imbellem sexum animatus abhorreat, Deum contestando, se solà commiseratione innocentium fœminarum ac liberorū ductum lenioribus bucusq; mediis usum esse; alioquin si vim ultimam adhibere cogeretur, militum furorem ac licentiam cuncta pervadentem, se autoritate aut imperio suo coercere non posse, quibus in vitis ac frementibus bucusq; impetum non permiserit: quod si jam clementia locum dare velint, maturè & sine ulteriori cunctatione occasionem arripiant, seram deinde ac inutilem fore pœnitentiam.

Verùm Civitatis nuncii certis mandatorum limitibus constricti, cùm ampliùs progredi non possent, bonà se fide ad Civitatis Ordines relaturos omnia sanctè promiserunt: atq; hanc quoq; gratiam Rex largiretur, ac tri-dui inducias concederet, orârunt. At Rex morà jam pertasus præcisè negavit: tandem precibus iteratis victus, per Illustres Dñ. Generalem belli Ducem, Dñ. Archithalassum, & Dñ. Thesaurarium usq; ad meridiem sequentis dici negotium ampliavit. Sub vespèram nuncii in Civitatem, cùm Regii obsides essent dimissi, revertuntur, ac postridie (15. Septemb.) summo mane tam Senatui quàm Tribunis ac Senioribus universaq; civium Communitati, nec non Dñ. Castellano & aliis supra nominatis, bonà fide ac diligentissimè, quæ acta sint, retulerunt.

Jam

Jam omnes sanà mente præditi senserunt, propositis bucusq; conditionibus nihil profici, nec interitum Civitatis, licet maximam fortunarum nostrarum partem pro salute patriæ profundere parati essemus, declinari posse, sed validissimum assultum universalem, cui tamen paucitas superstitum virorum nostrorum minimè sufficeret, excipiendum & depellendum fore, in quo omnium nostrorum vita salusq; periclitaretur. Et hanc quidem ipsam patriæ consecrare non dubitasset, si publica salus hoc modo expediri, sexusq; fœminæ imbellis, liberi ac pupilli miserrimi fidei nostræ commissi, atq; omnia quæ in humano consortio inq; oculis D&I sunt carissima, à furentis Martis rabie ac miserabili excidio vindicari potuissent. Verùm enim verò, quoniam hujus rei consequenda spem fortuna nobis omnem præcideret, neq; subvenirent à Rege & Repub. Polonà nobis debita & ab Illmâ Cne Vâ promissa auxilia, imò ut maximè in hunc usq; diem obsidionem tolerassemus, eventum rem comprobante, non subvenissent: unanimi consensu ac concordibus suffragiis, accedente quoq; assensu Dñ. Castellani & omnium reliquorum Regis Polonia fidelium subditorum, omnium gentium jura & exempla similia pristina ac recentis ætatis sequi ipsa fati inevitabilis necessitas omnibus humanis consiliis superior coëgit: Quod si enim contra legem D&I perpetuam conscientie regulam ad ultima desperationis vejaniam prolabi, & voluntariâ perniciæ corpora nostra maculan-

maclanda præbere voluiffemus; tamen Civitas Regi & Regno Polonia confervari non potuiffet. Satiùs itaq; fuit vi majori cedere, ac præviis tractatibus (quos unà cùm prioribus Deputatis ex Senatorio ordine Dñ. Thomas Ramus collega noster, Dñ. Joannes Majer Secretarius, è civium verò Communitate viginti circiter viri confummârunt) Suecorum Regi victori nos dedere; generali confirmatione omnium jurium & privilegiorum, nec non incolumitate Polonia Regis fubditorum, fi manere nollent, quâ vita quâ fortunis pridie Regi ingressus impetratâ. Sed & hoc precibus noſtris à Regiâ Mte obtinuimus, ut fi intra triennium pax inter utrumq; Regem coaleſcat, in ditionem Reipub. Polonæ, falvis juribus & ſtatu noſtro redeundi nobis facultas fit.

Haude equidem inficias imus, ex inſperatâ hâc mutatione tantam triftitiam noſtros omniumq; civium animos inceſſiſſe, quantam à primordio civitatis majores noſtros nunquam ſenſiſſe credimus. Nihilominùs Dñi immortalis juſtiſſimi rerum humanarum moderatoris arbitrio & voluntati nos acquieſcere oportuit, cujus etiam beneficio à præſentiſſimo interitu vindicatos nos eſſe gratiſſimis animis agnovimus: & tunc primùm intelligere cœpimus, quod fides noſtra Regi & Reipubl. Polonæ præſtita, judicii & rationis noſtræ captum in diſcernendo quo in verſati ſuimus periculo, longè ſuperârît, & quòd ſolius DEI præpotentis miſericordiâ totum hoc negotium ſapient-

ſapientiſſimè ita temperatum ſit, ut præter votum ac expectationem noſtram, magno cum Svecici militis murmure ac fremitu, ſpe prædam capte urbis jam devorantæ, mitiori exitu res terminaretur: Hoc idem tam Jeſuita quàm alii, qui tùm fortuna noſtra ſocii fuerunt & liberè à nobis diſceſſerunt, voce, manibus, ac ſigillis ſuis ingenuè teſtati ſunt, ac nobiſcum immenſam hanc DEI benignitatem deprædicârunt.

Jàm quo animo erga Rempub. Polonicam fuerimus, vel inde quoq; evidenter apparet, quod Dño Caſtellano, Reviſori, equitum præſectis, equitibus, aliisq; Romana religioni addictis, quin ipſis quoq; Jeſuitis, poſt poſitâ privatarum litium, quibus civitatem implicârunt, memoriâ, omnia humanitatis officia præſtiterimus, ac proinde non minori curâ de ſalute eorum ſolliciti, mox inter primas deditiõis leges, incolumitatem corporum fortunarumq; difficulter pacti ſimus, ut abituris licuerit res ſuas vendere, & ſine impedimento alio transferre, prout cujuſque rationes & voluntas tulit: Jeſuita ſanè vix ſimilem æquanimitatem nobis exhibuiſſent, ſi fortè ipſis tali pacto ſalutis noſtræ ratio habenda foret.

Cæterùm quod nos à Repub. Polonâ deſerti, tanto cum facultatum noſtrarum publicarum & privatarum diſpendio ſerè irrecoverabili, in hanc fortunam incidimus, id propter peccata noſtra, quæ Deus coram vultu ſui læmine ponit, & latentium cauſarum nexus pro admirabili

M

ſuâ ſa-

suâ sapientiâ ad ejusmodi effectum disponit, nobis evensisse agnoscimus, ac proinde equiori animo nobis ferendum ducimus. Causam fortasse haberemus justam omnes, de neglectâ defensione nostrî conquerendi, quam Rex & R. pub. Polonia ex solenni jurejurando ad divini & humani juris præscriptum præstare calamitosi subditis debuit, (ut ex formulâ subjectionis Anno 1561. à Sigismundo Augusto Rege Vilna juratâ, quâ Livonia defensionem suscepit, videre licet; quò etiam Stephani Regis Anno Christi 1581. Drohicini ex pacto Civitati promissa tutela spectat) omnemq; culpam calamitatum ac miseriæ & inde nascentium dolorum desertoribus nostris imputandi: siquidem ad DEI omnipotentis exemplum, beneficiis suis bonos foventis & malos punientis, terrestres quoq; Reges & Principes sese conformare decet; quorum officio convenit, subditos paterno affectu & benevolentia prosequi, contra omnes injurias tueri, hostium machinationes vigilanter observare, omnem defensionis apparatus, pecuniam, militem, commeatum, arma mature conquirere, & munitiones, castella ac arces præfidiis ac rebus omnibus necessariis instruere, itinera ac viarum claustra custodire, hosti cum instructo exercitu obviam ire, aut si viribus inferior sit, pacem firmare, omnia denique consilia sua & actiones, non ad sui solius affectionem aut dignitatem, non ad interitum innocentium subditorum, sed ad universorum ac singulorum salutem dirigere.

Veram

Verum enimverò animis ad pietatis normam compositis, iram Domini peccata ulciscens portabimus, voluntatem illius pro decreto accipiemus, ac quæ mutari non possunt, patienter feremus; DEumq; Imperatorem supremum, à cujus dispositione tanquam causâ primâ pendent constitutiones, conservationes & mutationes humanarum communionum societatumq; sine murmure ac gemitu sequuturi sumus, quòd sine ipsius nutu ne capitis quidem pilum decidere sciamus.

Quamvis etiam, ut humana ratio fert, à Suecia Regno, cujus intuitu hoc infausum bellum motum est, non magis quàm cetera Regni Polonia civitates & regiones affligendi ac gravandi fuisset: tamen præ reliquis omnibus infeliciores in tanta mala incidimus, dum commerciorum usum cum Lithvanis ac Russis ad alias civitates Polonicas derivato privati sumus; maritima quoq; navigatio ingenti damno nobis constitit, ubi aliquoties naves nostrorum civium mercibus onusta, modò 10 modò 20. ab hostili classe intercepta fuerunt: huc accedit terna suburbiorum nostrorum hortorumq; vastatio, & rerum tam Polonicis quàm Suecicis subditis creditarum amissio ac immensa æris alieni magnitudo: nec inter breve temporis spacium hac calamitas stetit, sed annos jam viginti duos sine ullâ misericordiâ & liberatione suppremi Principis adeò duriter habiti, & quoad publicas privatasq; opes attriti sumus, quanquàm aliis civitati-

lus Reipub. Polona, cum quibus tamen si non in potiori, certè in pari subjectionis causa versamur, fortunam non in videmus, quod extra belli periculum jure commerciorum & neutralitatis magno cum suo commodo fruuntur. Attamen DE Iudicio hac omnia committentes, Regi & Reipub. Polona etiam in his calamitatibus nostris censura iniquitate nō sumus obtrectaturi: sic enim persuasi sumus, nihil in perniciem nostram à Rege vel Reipub. destinata voluntate profectum esse; at verò si quid erroris in consiliis humanis commissum est, sapientissimis quoq; Regibus & Rebuspubl. idem accidisse & accidere posse constat.

Simile quoq; ab Ill^{ma} Cne Ur^a de nobis iudicium expectabamus, cui quidem cura rei Livonica demandata, spesque inde optima nobis facta fuerat; verum ut suprà memora vimus, præter expectationem utriusq; nostrum evenit, quod ex singulari odio nonnulli tam Ill^{ma} Cni Ur^a quam Civitati nostra, imò Germanicæ nationi & Evangelicæ religioni infesti, malorumq; in Livoniâ consiliorum autores, rem in Comitibus bene consultatam atq; ordinatam in versum verint, unde nihil tempestivè, nihil solenniter, & eâ quâ conveniebat formâ sub Regis titulo ac chirographo ad prorogandas inducias, salvo principali negotio, effectum; belli in Sueciæ Regno præparatio alio sensu accepta & explicata; Civitati nostra, non attentis crebris nuntiorum illius obtestationibus in Comitibus

mitis publicis apertè interpositis, nimia vires tributa, ac Suecici hostis respectu propè invicta æstimata, copia collecta dissipata, thesaurusq; occlusus fuit, atq; persuasum, quasi ex vicinis regionibus & districtibus Mag. Duc. Lithvania, si qua necessitas ingrueret, facili negotio milites tumultuarius, quo vires hostiles propulsarentur, colligi posset. Ea est, quæ ex malevolorum consiliis exorta est detestanda securitas! Hinc Ill^{ma} Cnis Ur^a conatus in parandâ maturâ defensione, & tempore necessitatis nobis succurrendi voluntas retardata fuit; hinc neq; nobis, neq; amicis, uti Ill^{ma} Cdo Ur^a sapius sperare jusserat, tempestivè prospicere potuit; hinc destituta provincia, & destituta necessariis auxiliis Civitas in præsentem statum devenit. Attamen hujus rei culpam Ill^{ma} Cni Ur^a non perinde ut aliis imputandum arbitramur: Non enim nos latebat, Ill^{ma} Cni Ur^a non voluntatem optimam, sed alia adminicula, sine quibus tanta negotia confici non possunt, defuisse.

Quapropter vicissim confidebamus, Ill^m Cm^{um} Ur^m, quæ quidem in literis suis ob gravissimum hunc casum nullâ nostra culpâ, humano more loquendo, accersitum, commiserationem quandam præ se ferre videtur, nobis, qui, ut viros bonos decet, contra virtutis & conscientie præscriptum nihil penitus commisimus, in hac calamitate nostrâ, pro eâ, quâ pollet iudicii dexteritate, literis suis aculeatis & injuriis, publicè insultaturam,

ram, famamq; & honorem nostrum sugillaturam non fuisse, dum criminando exprobrat, ac si nullâ necessitate urgente, fidem & jurisjurandi religionem, Civitatem victori dedendo, violâssemus; cum tamen non solum ex nostris literis, sed aliorum quoq; fide dignorum à nobis discedentium ceu testium oculatorum, qui actionibus nostris interfuerunt, relatione melius & rectius fuerit informata: Sed quia nihilominus collibuit Ill^{ma} Cui^{us} V^{er}, tam graviter in nos inveci, non possumus non hanc intolerabilem injuriam ad animum revocare acerbè molesteque ferre.

Nam quod Ill^{ma} Cui^{us} V^{er} desertionem nostri & subsidii defectum, nec non vim & potentiam hostilis exercitus eam, cui nos succumbere oportuit, negare nititur, quid aliud facit, quam quod viventis corporis animam, aut meridiani solis lumen negare ausit? Sic autem habeat Ill^{ma} Cui^{us} V^{er}, se istis conjecturis & suspicionibus epistola sua insertis, veritati ac justitiae, in tam notorio facto, nihil derogare posse.

Quod enim (1.) ad aedificia, mœnia, munitiones & arma attinet, Ill^{ma} Cui^{us} V^{er} obscurum esse non potest, urbes etiam florentissimas, castraq; munitissima, atq; omni rerum & armorum abundantia instructissima, si vi majori oppugnentur, exitio tandem subjacere, nedum si viris & praesidis destituantur: id quod omnium temporum, cum primis nostri seculi exempla, tam Germania, quam Italia, Hunga-

Hungaria, Belgii urbium & arcium munitissimarum, ubi magna bella gesta esse scimus, testantur, quibus Rigenfis Civitas non per omnia aquanda venit.

Præterea, (2.) quod militum inopiam Ill^{ma} Cui^{us} V^{er} nostra culpa imputat; apud bonos gravesq; viros parum momenti habet: quippe virium nostrarum proportionem Ill^{ma} Cui^{us} V^{er} attendere oportuit, nec plus à nobis pro aequitate iudicii sui exigere, quam facultates nostra ferunt. Cum in ditionem ac fidem Regni Polonia concederemus, benè nobis conscius fuimus imbecillitatis nostra, cuius imprimis intuitu subjectionem professi, ac defensionem contra vicinos hostes à Rege Stephano uno eodemq; folio pacti sumus. Itaq; non nostris propriis viribus, sed Regni & Reipub. opibus defensio nostra nitebatur; in quam sententiam publica Comitiorum decreta promulgata sunt; utinam executionis eorum subsequuta fuisset! Porro quod majora olim præstitimus, ac sub exordium hujus funestissimi belli circiter mille pedites nostris sumtibus aluimus, ex quibus alios sæpius unà cum tormentis, annonâ, & necessariis rebus ad expugnandas & tuendas arces & oppida aliasque Reipub. operas, cum publica necessitas flagitabat, contestanda perpetua fidei nostra ergo promissimè suppeditavimus, necessariam conclusionem ad præsens tristissimum tempus non infert, quo ab illo felicitatis gradu diutius armorum & hominum injuriis longè deturbati sumus. Nam (ut satis Ill^{ma} Cui^{us} V^{er} constat) eadem est Rerum pub.

publ. & communiatum conditio & natura, qua humani corporis; atq; ut medicus in curando eo accuratè circumstantias omnes pensitat, ac succulento validiq; fortiora medicamenta largiori haustu, quàm infirmo & macilentio propinat: ita nec Ill^{ma} Cdo Va à Civitate diuturni belli languore macerata, exhausta, tot damnis terrâ mariq; confecta & defatigata, tantum roboris, quantum antea sana ac robusta prestitit, expectare potuit aut debuit. Atq; ut maxime omnes facultatum reliquias in conducendis mille circiter peditibus insumturi, literas & mandatarios nostros Lubecam ac in Prusiam miseramus, per vastam quoq; Livoniam summo studio militem conquireramus; colligere tamen supra numerum jam antè definitum plures non licuit. Quâ in re haud dubie fidei nostræ fides habenda erat, cum ipsamet Ill^{ma} Cdo Va Regius belli Dux, missis undiquaq; expeditoriis Regia M^{ti} literis, operâ Officialium suorum exquisitissimâ, ne ducentos quidem milites Germanicos conscribere potuerit: ut silentio prætereamus, quantâ cum difficultate Polonæ Reipub. militia præfecti in bello nupero contra Turcam, quamvis amplum stipendium proponerent, vix dimidiatum numerum militum coegerint, unde insignis quidam Præfectus non abs re gemebundus optasse dicitur, ut ex lapidibus milites in tantâ necessitate excitarentur. Ad quid ergo insinuaturs unica Civitas, quod p'usquam unius versa Respub. difficillimo hoc tempore præstare non potuerit?

tuerit. Errat quoq; Ill^{ma} Cdo Va, dùm innuit, nos pacis tempore 300. & plures milites stipendio nostro alere consuevisse: secus enim docent rationum nostrarum commentarii, nec vires nostræ tantis sumptibus non necessariis suffecissent.

(3.) Objicit Ill^{ma} Cdo Va duo equitum vexilla sub Præfectis Labarre & Ceridone, subsidio nobis missa: At non meminit, eos regio stipendio non contentos, singulari mercede mēstruo nimirum duodecim taleris de singulis equis, excepto pabulo, conducendos, atq; non tam in usum civitatis, quàm arcis præsidium, quò etiam destinati erant, nobis alendos fuisse. Quod si ibidem stationem suam obijissent, milites nostri, quorum numerus aliquando ad 70. 80. vel 100. circiter assurgebat, propria nostra necessitati subtraherent, præsidio arcis quotidie summittendi non fuissent. Jam quantum equites, quorum absentiam milites nostri supplere debebant, præstiterint, Ill^{ma} Cdo Va facile dijudicabit, ac sine dubio ex iis cognovit, qui à nobis discesserunt. Quidam in iis linguâ admodum prompti fuere, sed manu inertes, super mensâ vel ipsum debellaturi Alexandrum: Sed ubi Rhodus, non semper saltus erat.

(4.) Ill^{ma} Cdo Va nobis civium obedientiam & concordiam objectat, magistratui, quasi vel ignavia vel infidelitatis accusari possit, periculum fortè creatura: Non invidemus civibus obedientiæ & patientiæ laudem, quam laborando, vigilando, pericula depellendo, malâq; alia

N

feren-

ferendo, promeruerunt. Verum nos quoque universi singulis omnibus animi corporisque viribus partem non minimam totius molis sustinuimus, ac non tantum ordine statuque, sed curis quoque in periculis adeundis priores fuimus, idque tam cives quam peregrini, qui a nobis discesserunt, verissimum testabuntur. Atque hac ipsa omnium in ciuitate Ordinum concordia fidem nostram erga Regnum Poloniae constantiam arguit, atque illum omnemque alios confutat, qui vel hunc vel illum Ordinem pusillanimitatis aut perfidiae suspicionem onerare satagunt: Si enim, cum contra hostem pro Rege et Regno Poloniae fortiter pugnaremus (quod tot innocentium sanguine testatum fecimus) nulla animorum disunctio apparuit; quis est, qui pusillanimitatis nos merito accuset, qui summam necessitate adacti, in eadem animorum conjunctione cum civibus, tam iis qui abierunt quam qui manserunt, perseuerantes, maestissimo vultu et animo deditionem fecimus? Et quidem tum demum, cum civium militumque numerus, ut supra memoratum est, valde imminutus esset, periculi magnitudo usque ad verticem capitis increvisset, et fiducia secundum Deum posita in subsidis illiusque (qua duodecimam saltem hostilis exercitus partem ad Danam adorta resisit, et semel retrogressa ad nos non rediit,) evanisset. Quod autem concordia illa vires nostras imbecilles, quae tam validum et numerosum exercitum propulsarent, auctores reddere potuerit, Philosophorum leges ratiocinari non sinunt.

(5.) At

(5.) At actiori, Illius Cdo De inquit, cives fidei vinculo, quam milites conducti ad profundendum sanguinem extrema subeunda tenebantur: Recte sane; Id enim actioni Illius Cnis De plane respondet, quae militis sui sanguinem maiori in precio habuit, quam ut cum hoste potentiore dimicaret, ac periculo sum certaminis aleam jaceret, Idem de jure certis axiomatibus evincere laborat: Sed quatenus haec viris belli peritis probari possunt, dies docebit. Civium fidem et constantiam erga supremum Principem verbis non extenuabimus, quam quanti et nos illi fecerimus, factis utrinque testificati sumus: Vix tamen Illius Cni De dare possumus, cives armorum imperitos, extra belli strepitum educatos, periculorum insolentes, extra vocationis suae ordinaria terminos plus contra hostem, quam milites singulariter hoc nomine stipendiis conductos in officio suo ordinario prestare teneri: alioquin ex hac militia professione pauci fortes milites existerent, paucae quoque ciuitates conservarentur, pauciores item caperentur: licet in eo pares sint cives et milites, quod utrique pari fidei, pietatis, omniumque divinum et humanorum iurium vinculo adstringantur (id quod nostrates mutua certandi emulatione testatum fecere) neutritamen ultra possibile obligentur. Quotidiana experientia demonstrat, munitiones praesidiariae aliquot millium militum manu firmatas, necdum in tanto periculi gradu constitutas, ad deditionem compulsa esse, praesidia

N 2

ad Do-

ad Dominos suos reversa, facti sui apud eosdem non vituperium, sed excusationem meruisse, quippe non ignaros, humanis potius ingemiscendum esse casibus, quam fame aut honori de victorum quidquam detrahendum. Cujus rei plurima pristina æva, tum nupera quoque exempla civitatum Jultaci, Reinbergi, aliarumque munitionum in memoria recenti harent.

(6) Absurdum est quod objicit Illma Cdo Va, commeatum nobis non defuisse: In eos enim, qui simul viribus ac copiis satis instructi, ex metu inani, nulla cogente necessitate deditionem faciunt, hoc torquere licet: nos verò annona defectum causam deditionis nunquam pretendimus. Feriatus utinam ab armis hostis esset, usque dum annona nostra deferisset, maturè tamen satis è Podolià succenturiata subsidia, licet integram ibidem annum morata, subvenissent. Sed ab abundantia commeatus qua salus?

Quando devictis sita res in cuspide ferri est,
Vivantne an tristi exitio absumantur Achivi?

(7.) Porro libuit Illma Cui Va turrium & tectorum ruinam ceu ridiculam causam animorum consternatorum & subsecuta deditionis nobis affingere; cum tamen ex tot literis nostris clarè perspexerit, vix mulierculas aut minorennos nostros isto ruinarum vel tectorum fragore perterrefactos fuisse, nedum ut nos admodum commoti simus; licet continuè majorum tormentorum terribilia fulmina, tum ignitorum globorum & grandiorum lapidum

pidum ejaculatio, haud parum damni Civitati dederint. Sic autem statuatur Illma Cdo Va hanc continuam tormentorum dislosionem, etiamsi adibus nostris solo æquatis, imbelli cætur necessitas in subterraneas cellas aspectus migrandi imposita fuisset, minimè causam deditionis fuisse, nisi (quod ipsamet Illma Cdo Va innuit) cuniculi artificiales subtus propugnacula Civitatis nullà ratione à nobis prohibendi, tum violenta in munitiones extremè quassatas irruptio cervicibus nostris jamjam imminens, & qua illam consequi solent, infinita mala, quibus virium nostrarum imbecillitas respondere minimè poterat, animos nostros terrore non vano perculsos ad deditionem inclinasset.

(8.) At non primi (Illma Cdo Va regerit) Rigenses hoc genere oppugnationis sunt petiti. Verum hoc quidem & fatendum est; sed nec id falsum aut diffidendum, non primos esse Rigenses, qui cuniculis expugnati & victi sint. Hic Illma Cdo Va nos insinuat, quod contrariis cuniculis hostiles non everterimus! Facile est linguà consilia jactare sua, carpere aliena, sed manus prestare difficile. Non defuimus officio nostro, pro virium nostrarum modulo, ut in reliquis rebus ad defensionem civitatis parandis, ita in hoc hominum genere conducendo, & laboribus continuis mancipando, quibus diu multumque hostiles machinationes in hemicyclo inferiori ad portam arenosam elusimus.

Quod autem hostis noster artificibus cuniculariis aliisque instrumentis & adminiculis instructior, nos numero, firmitate & celeritate superaverit, nulla hic nostra culpa est. Quod aquilam accipiter, Sueciam Riga viribus & potentia non aquet, neutri crimini dari posse obvium est.

(9.) Quid ultra? Hac culpa, hoc crimen est, Illma Cdo Va nobis insultat, quod unius saltem mensis & septimanae spacium obsidionem toleraverimus: Nos vero inde coniecimus, Illm Cm Um nondum esse de his rebus recte edoctam, nec percepisse, quanto cum impetu hac aquilonarist tempestas in civitatem incubuerit, quamque gravis fuerit humeris sub onere fatiscientibus: si ipsamet Illma Cdo Va hic fuisset, aliter sentiret; certe patientiam suam satisfecisset. Non est quod temporis brevitatem vel dierum numerum, sed periculi magnitudinem & hostilis exercitus robur computet, iustaque aestimatione ponderet. Ipsamet Illma Cdo Va in castris suis trans Dunam, non quinque septimanas, non quinque dies, sed vix octodecim horas, vi maiore & periculi metu ita iubente, commorata est! Et nobis vitio vertere non veretur, quod necessitati, quae in quinque septimanis ad extremam lineam affurrexit, cedere coacti simus? Jam si quis miretur, quod alteras quoque septimanas quinque interitus nostri paroxysmum non sustinuerimus, miretur ille & hoc, & accuset agrotos, quod periculoso & vehemens morbo correpti, septimo, nono vel undecimo die vitam claudant, nec ad vigesimum vel trigessimum diem supervixerint.

(10.) Et

(10.) Et licet sint quaedam urbium, ut Illma Cels. Va nobis obiectat, quae vim hostilem superarunt: nunquid etiam non meminit Illma Cdo Va multo plura recenseri urbium exempla, quae nostrae longe munitiores, milite atque omni apparatu instructiores, hostibus non aequae potentibus victas manus dederunt? Nobis quidem id jure gloriari licet, si nulla unquam civitas, certe nostram in evitabilis fatis violentia & necessitate adactam, ac summa in angustias detrusam, deditiois iustissimam causam habuisset. Nec dubitamus, si vel optimus belli Dux vel Hectori similis nobis adfuerit, cum, cognita periculi magnitudine, maturius ad haec ipsa remedia expedienda salutis publicae fuisse descensurum. Nos enim quod usque ad ultimum temporis articulum desperabundis similes negotium traxerimus, ac spem contra spem conceperimus, simplici quadam & ingenua fiducia, fidem erga Rempub. Coloniam illasam conservaturi, inducti sumus: sed & retinendi pristini commerciorum usus & libertatis studium; partim etiam tantarum machinationum ignoratio audaciam nostram obfirmavit.

(11.) Atqui instat Illma Cdo Va & immerito culpam in nos rejcit, quasi non satis de tanta, quae nos premebat & animos despondere coegit, necessitate a nobis commota sit; alioquin se etiam capitis sui periculo nobis succursuram fuisse! Probat enim atque hominum fidem, quae hac accusatio est? Testamur oculos auresque, Illma Cnis Va arctis-

De arctissima obsidione, & tonitruum hostilium iudices;
 testamur tot nuncios & creberrimas literas nostras, quas,
 dum via patebat, & satis grave & factu difficile erat,
 eo nomine ad Ill^m C^m V^m misitavimus. Quid verò
 responsi, unde spera certam auxilii subventuri caperemus,
 tulerimus, testes sunt ipsa, quae diligenter à nobis asservan-
 tur Ill^{ma} C^{nis} De litera. Sub adventum hostis Ill^{ma} C^{do}
 V^a V^{irania} die $\frac{3}{11}$ Augusti, scripsit, se proximè sequenti
 septimanà infallibiliter in castra venturam; quae autem
 & ubi, non exprimit. Postea cum hostis advenisset, ite-
 rum scribit Ill^{ma} C^{do} V^a ex eodem loco die $\frac{6}{16}$ Augusti, se
 absq^{ue} omni dubio prima castra in Curlandià ad Dunari-
 pam posituram. Deinde cum Birzas redisset, pollicetur
 Ill^{ma} C^{do} V^a die $\frac{11}{21}$ Augusti, ut in prioribus quoq^{ue} literis
 saepe promisit, se ducentos pedites vel haydones (quos ta-
 men non vidimus) nobis auxilio, si cuperemus, missuram,
 in reliquis quoq^{ue} nobis operà & studio suo non defutu-
 ram, ac in castra (quorum locum tamen non exprimit)
 quamprimùm venturam; interim se doceri vult, quid
 hostis agat aut molietur. Porro cum apud Barbara fa-
 num copias colligere cepit, literas mittit die 3. Septemb.
 stil. nov. scriptas, se brevi nobis & hosti conspiciendam se
 prabituram; id quod accidit, sed conspectus ille non diu
 duravit, plusq^{ue} tristitia reliquit quàm gaudii attulit.
 Tandem post suum recessum Ill^{ma} C^{do} V^a die $\frac{10}{10}$ Augusti
 10. Septemb.

ex ca-

ex castris Skaddinibus scribit, quae litera $\frac{4}{14}$ Septemb. die
 nobis primùm redduntur. Cum hosti ad Dunam viribus
 ac firmitudine loci sit superior, se copias majores collectu-
 ram ac redituram esse: diem tamen, quo & quantis cum
 viribus ventura sit, non exprimit. Deinceps autem cum
 ob interclusa itinera literas vel nuncios mittere prohibiti
 fuimus, nihil literarū ab Ill^{ma} C^{do} V^a accepimus. Non in-
 ficiamur optimo animo Ill^m C^m V^m fuisse affectum, & uti an-
 tica, ita nunc quoq^{ue} communem salutem Provinciae defen-
 sam voluisse; sed quia tantū virium colligere non potuit;
 quae hosti ad Dunam munitissimis castris firmato aequā
 proportionē responderent, prudenter sibi & Reipub. con-
 suluisse, nec tam gloriosam suam, quam publicam salutem
 quae in Ill^{ma} C^{do} V^a & in milite consistebat, spectasse; id
 nimirum considerando, semel tantum in bello peccare li-
 cere: ac si forte in praelio miles Ill^{ma} C^{do} V^a occubuisset,
 latam hosti fenestram patefactam iri in Litvaniā &
 Curlandiam excurrendi. Quae sit autem quod similes
 rationes nostrae in simili ac forte majori periculo apud Ill^m
 C^m V^m locum non inveniunt? cur celeris ac perfidiae loco habe-
 tur, quod hoste longè inferiores, & tanquam indagine undiq^{ue} clausi
 & inter malleum & incudem constituti, id remedium salutis ser-
 vanda gratiā elegerimus, quo à certissimo interitu nos & uni-
 versam civitatem, uxores liberq^{ue} vindicaremus. An tam vili
 precio à Ill^{ma} C^{do} V^a certinamur, ac si sanguis nostrorum omnium non

eādem

eādem dignatione a Deo ac Christiano orbe censeretur,
quā stipendiarii militis? certe id nemo nobis persuadet.

(12.) Tandem in victoris clementiam nostris litteris
deprædicatam nos deliquisse Ill^{ma} C^{do} V^a arguitur, quasi
eā fretis ira victoris minus formidanda atq; adeo tam fe-
stinata deductio deproperanda non fuisset! Sed verba sunt
in publicā calamitate miseros & oppressos subsannantis;
nec operae precium in confutandis istius modi cavillatio-
nibus facturi sumus. Nam in summis angustiis & mani-
festa virium inopia, potentissimi hostis extremam pacien-
tiam tentare, spretāq; oblata misericordia iram armato-
rum in se concitare, id vero extrema dementia est. Per-
stat igitur solidum ac immotum veritatis fundamentum
a nobis summa vi oppressis ac plane derelictis nihil com-
missum esse, cuius non possit uiam Deo & universo or-
be ex politicis & militaribus legibus reddi expedita ratio;
Siquidem ea urbium & castellorum, ut cunctae sunt mu-
nissima, ratio est, ut, si a potentiore hoste labore non inter-
misso rupto & indefinente oppugnatione premantur, ac undi-
que artissime cincta subsidii prohibeantur, in potesta-
tem oppugnantis veniant necesse sit.

Nunc superest, ut rationes Ill^{ma} C^{his} V^a examinemus
quibus probare nititur, auxilia Regiae Reipub. submissa
esse. Primo asserit Ill^{ma} C^{do} V^a in Comitibus publicis ea
esse decreta; Fatemur equidem; quippe de iisdem per Re-
sponsum publicum nunciis nostris data, tum per varias Litteras
Regias

Regias in Civitatem misas bene sperare subinde iussi fu-
mus; sed sperare tantum: Quae enim decretorum executio?
quae arrium praesidia? quae subsidia contra vim obsessis sup-
peditata? Ipsamet Ill^{ma} C^{do} V^a litteris suis Vilnae die 14 Julii datis
queritur, grave sibi, imo impossibile esse exiguas copias, necum ju-
stum exercitum, in hoc rerum statu colligere.

2.) Sed Ill^{ma} C^{do} V^a quicquid hic in ferendo auxilio
morae culpae intervenit, totum in hostem bellum inte-
gro triennio contra nos praeparatum occultantem, & com-
missarios in Tractatibus ludentem rejicere satagit. Quid
ad nos? Regia M^{tas} hanc causam dicat: Utinam vero
Poloni in praeparandis defensivis, maxime sub exitum
induciarum, armis sollicitudine sua hosti responderent,
forte in tantas miseras tristissima Livonia & civitas
nostra conjecta non fuisset.

3.) Haec Ill^{ma} C^{his} V^a de hoste est sententia: de nobis
vero fere non absimilis: Nimirum nos spem parvis literis
quibusdam nostris fecimus; nos in causa fuimus, quod copias
Ill^{ma} C^{do} V^a sero collectas sero in campū duxerit. Valde hic
errat Ill^{ma} C^{do} V^a: In hanc enim sententia non numinim,
ulla unquam a nobis ad Ill. C^m V^m litteras misas esse, nec in
hanc illaria nostra conceptas pervari scimus: Illud vero
recundamus, multorum invidiam ac odia in nos concita-
ta esse, quod sole proter Ill. C^m V^m de pace despera vimus
ut hac ratione inanium pontuum bellicorum ato in-
iarum militis paucim popula bundi attores futuri essemus

(4) quamvis item Ill^{ma} C^{do} V^a innuat, haec auxilia ingruente bello nobis submissa esse: tamen ex ipsis Ill^{ma} C^{no} V^a diverso tempore ad nos ante & post dedicationem missis litteris contrarium apparet; in quibus omnibus de difficultate copiarum constandorum queritur, spem autem de maioribus quotidie confluentibus facit: in iisdem quoque litteris aperte fatetur, se tarde quidem, sed non sero, vigesimo scilicet ab obfusione die cum volitantibus vexillis trans Dunam sese conspiciendam praebuisse: tandem in litteris ad Skadnam eodem quo hinc discederet die scriptis, ostendit, nondum se vixium satis habere, sed augmentum plurimum copiarum expectare. Haec minime consonant cum illa assertionem, statim ingruente bello auxilia missa esse; ea enim nostra Civitati laboranti adesse, non aliis in locis periculo vacantibus horere debuissent.

(5) Illa vero ipsa quae e longinquo conspeximus, insidia quid nobis profuerunt? non magis quam famelico panem vel aegrotis phazmacopolium eminus intuenti, quando re praesenti frui non datur. Sane gaudium nostrum de adventu Ill^{ma} C^{no} V^a in litteris nostris gratulatoriis Ill^{ma} C^{no} V^a magno cum periculo per pericula hostium nocte missis, expressuamus; plus autem statim ex praesentia Ill^{ma} C^{no} V^a & liberatione cepissemus: quomobrem petimus, quid animi haberet, quid postmodum contra hostem tentandum, quid a nobis praestandum putaret, nos certiores redderet; nos enim ad omnem casum paratos fore. Verum Ill^{ma} C^{do} V^a rem in eo cardine versari perpexit, ut postmodum

celeriter pedem referre coacta sit: litterae autem ejus in castris ad Skadnam eodem die datae, ob infestum itinera non nisi quanto post die nobis redderentur.

(6) Unde nec spes ea, qua nos tot litteris suis huc usque Ill^{ma} C^{do} V^a laetavit, potuit esse tam peritura, cui tanta urgente necessitate ulterius inniri, aut tuto confidere possemus: Quae enim haec spei nostra anchora? auxilium esse in propinquo; exercitum Ill^{ma} C^{no} V^a augeri; propterea Ill^{ma} C^{no} V^a Dunam recessisse, quia hosti non sufficeret, sed brevium majori exercitu esset reditura. Constat ex sacrarum litterarum testimonio, Abrahamum quidem patrem credentium in spiritualibus celebrari, quod spem contra spem fovet; attamen cum captivum fratrem suum Lotum & Regum infidelium manu redemptum erat, non sola animi fide vivebatur, sed 318 servorum suorum auxilio, suntis armis manus quoque movebat. Quam efficaciorum fidem Riquisibus quam Abrahamo Ill^{ma} C^{no} V^a tribuet? Utinam hostis praesentia adventuri auxilium detereri a proposito potuisset, libenter spem indubiam ac tenacem aluissimus! Ego sine si dedicationem dies aliquot differre valuissemus (quod tamen in nostra potestate non erat situm) quo pacto tandem Ill^{ma} C^{do} V^a nos undique firmisimis munitionibus circumvallatos e periculo eripuisset? cum longo post tempore, quo omnes copiae sine dubio sub signis convenissent, Nitavia a Rege duabus tantum universi exercitus partibus obfusa opem ferre nequivisset, nec iterato ad pugnam provocata cum hoste ad castra usque Ill^{ma} C^{no} V^a progrediente confligere, sed vi majori, quamvis

equitatis instructior, & patenti in campo securior periculo
se subducere cōstitisset, cedere maluerit. Quae si in in-
re Ill^m Cap^m vires eas cum hostilibus conferendo, tem-
pus, locum, occasionem, futurorumq; eventus prudenter pen-
sando, tamquam caute belli Dux, quod optimum visum
fuit, duxit. suo igitur jure nos reprehendit, quod dubiae
spei de auxiliis in hanc usq; horam non subventuris tre-
sta innixi, crudeli temeritate extrema periclitari, atq;
in vastam exitii voragine nos praecipitare abhorruimus?
(8.) Neq; est, quod Ill^m Cap^m nos insimulet, ac si paucita-
tem copiarum suarum desperasset, ac DEI praesidio ju-
stae causae minus essemus confisi; Ex omnibus enim acti-
onib; nostris liquet, plus nos fiducia in Deum, quam
ipsam Ill^m Cap^m collocasse, qui vitam ac sanguinem mul-
torum tempore cum interitu multorum virorum bono-
rum impendimus, tum Ill^m Cap^m licet parva manne
armatam constanti sollicitudine accersivimus. Quin ipsa-
met Ill^m Cap^m causa politica non nisi cum ratione
Deo confidet, nec temere tam exiguis copiis cum valido
exercitu confligendum, sed meliori tempore & fortunae
ad usum Reipub. prudentes se reservandum censuit. Cur ce-
go nos cœsus communis expertes nōis promissis &
spei frustraneae tam diu inniti oportuit, donec propinqua-
cula civitatis per circunculos in aërem disjecta, ubiqueq;
incendio, cœoib; ac rapinis vastata direpta fuisset? Et si
autem

autem hanc fiduciam nostram ipso facto liquido compro-
batam eventus fefellit; divinam tamen justitiam accu-
sare Christiana pietas vetat: rursus a Repub. Polonā,
Ill^m Cap^m aut alio quocumq; accusari non meremur;
quin omnia quae eveniunt, occulto & inperforabili
DEI judicio committenda, & in silentio ac spe fortiter su-
stinenda arbitramur.

Tandem melius quendam Ill^m Cap^m nobis impropie-
rat, qui ad deditionem nos populerit: Quod si mulie-
bris erat puerilis iste metus fuit, est certe, cujus nos meri-
to pudeat; in talis, qui in constantē & festissimum quemq;
cadere solet, & ad eadem cōsilia confugere eos nō raro jus-
sit, injuria est, quod Ill^m Cap^m ignominia notum nobis inte-
rere ē nos eadem opera inculture non recta, quod impi-
d Phocensium desperationē ac stolidā ferocia, uxores libe-
rosq; diripiendos, trucidandos, aut perpetuā servitute
opprimendos, furanti militi non propinquaverimus:

Dulce & decorum est pro patria [non cum patria] mori.

Si eodem nos, quod Ill^m Cap^m affectu duceremur, iustius
Ill^m Cap^m metus objici posset, ideo, quod haud diu ultra
Denam incursa, nunquam reversa, periclitanti. Mi-
tas iam opitulata non sit, pugnam deniq; cum hoste detre-
ctaverit: sed conscientia nostra et prudentissimorum viro-
rum iudicia non permittunt, siquidem Ill^m Cap^m pru-
dentia hoc imputandum censens: at similem vicissim
censuram apud Ill^m Cap^m jure merebamur.

Summa

Summa ergo ab Ill^a (ne)^{ra} iniuria afficimur, literis ac
dictis ejusdem incepti, ac si vchem ultra, precipiti metu,
nulla urgente gravi necessitate, nec praeconita Ill^a (ne) Pra
obliti fuerus ac sacramenti fidei Regiae & Reipub. Po-
loniae debita, ruinam turrium acedium evitaturi te adide-
rimus, fortitudinis ac constantiae pristinae immemores, castitatem
& integritatem fidei nostrae amiserimus, ac decantata merita
nostra obscuraverimus.

Hac talia ab Ill^a (ne)^{ra} sub subarato pristinae amicitiae
auro, ac fucata imo etiam in ipso litterarum Ill^a (ne) Pra ve-
stibulo resignatae benevolentiae pallio, jactata in inopere
nostrum per calumniam crimina fronti nostro inuri non pa-
tiemur, eaq. a quo animo ferre nec possumus nec debemus;
quin Ill^a (ne) Pra aliosq. omnes, qui eandem cautionem con-
cinnant, aperta contradictione redargimus, quippe qui sub
veritatis & innocentiae clypeo, atis nos tutes esse scimus.
Quemadmodum enim Regi & Regno Poloniae fidem hucusq.
nostram integram illibatamq. conservavimus, quantum
vis supra viginti & duos annos, belli alieni, & a nobis non
excitati ingentia mala & calamitates, aliis interim ur-
bibus questum & lucrum ex nostra pernicietate facientibus
perpessi sumus: (quod praecleara Regis & Reipub. Poloniae testi-
monia non pauca asserunt, & res ipsa palam loquitur). Ita
in praesenti obsidione nunquam animos nostros subit, ab ista
fide & obedientia deticere. Et quidem hanc fidem concordia
civium nostrorum, (de qua fortasse multi in Polonia dubi-
tant, Ill^a Pra vero Va ceto persuasa est) comprobavit, qui-
pe qua-

pe qua in eo potissimum consistebat, quod durante obsidione
non per transfugam, non schedam ullam, imò ne verbum
quidem hostis de statu nostro edoctus fuerit, licet primum
mille talerorum ei, qui captivum vel alium quempiam sta-
tum civitatis nunciaturum exhiberet, propositum esset; ex-
cepto saltem quod, prater pugnatem in cuniculis textorem
captum, ante ceptos tractatus famulus militis cujusdam, &
inter armorum serias Lotavicus puer transfugerint: quod
ut laudem maximam nobis, sic summam hosti admiratio-
nem & simul anxietatem peperit.

Atq. ab hoc fidei nostrae & constantia tetragono, non ul-
la animi fluctuantis affectio, non odium aut amicitia, non
utilitas aut dignitas ulla, vel quidquid mortalia pectora mo-
vere solet, nos dimovere aut abstrahere potuit: sed solius ine-
luctabilis fati violentia ac praesentissima panolethria horror
cum ingenti dolore nos abripuit, & vulsi, & Regis Sueciae im-
perio subjecit. Hoc ipse Deus Opt. Max. omnes latentes a-
nimorum recessus perscrutans, in ultima illa mundi disquisi-
tione testabitur; tum per se quoq. notoria esse putamus, quae
in luce clarissima, & oculis totius orbis gesta sunt, ut omnium
bonorum & militia peritorum judicia non vereamur. Quin
Regia M^{aj} ipsa Dominus modo noster clementissimus, hac
fide & fortitudine nostram tantopere fuit delectatus, ut, quam-
vis magnis sumtibus ac laboribus, inprimis verò tormēti ar-
pulis jactura immani, nec nō multorum insignium Offi-
cialium, tum militis numerosi sanguine hac eo pugnatio sibi
constiterit, tamen animo verè regio & excelso i anc virtu-

tem nostram cedro dignam iudicârit, & clarissimâ voce, sui ingressum urbis nos obtestatus sit, maiorem se fidem fortitudinem & obsequia à nobis non postulare, quàm qua Regi & Reip. Polona hactenus & in hac ipsâ obsidione prestitimus.

Quamobrem utrum Respub. Polona vel Ill^{ma} C^{do} V^a, quæ & presidio & subsidio non adfuit, de nobis; an verò nos de Repub. Polonâ ac Ill^{ma} C^{ne} V^a justiore conquerendi causam habeamus, videat & iudicet Dominus D^eus & universi prudentes domesticis affectibus soluti.

Porrò non possumus non vehementer mirari, exprobrare Ill^{mo} C^m V^m nobis, se ob favorem suum erga Civitatem, cujus merita in publicis Comitibus & alibi pradicaverit, multorum invidiam subiisse! Sic enim existimamus, id nos de Repub. Polonâ abundè à primo subjectionis, imò multo antè tempore meruisse: satis enim merita nostra tam Ordinū utriusq; status, nec non Nunciorum terrestrium Nobilitatis universæ cum quorundam Jesuitarum, longè antè quàm nos mutuâ amicitia jungeremur, testimoniis & documentis comprobantur. Jam quòd Ill^{ma} C^{do} V^a ex quo bellum in Livonia, D^{ño} Chodkiewiczio Moschovitica militiâ occupato, nomine Respub. gessit, nostra obsequia & auxilia, quibus jam antè Eius in hoc munere antecessoribus adesse consuevimus, similiter experta est, eaq; ut par fuit, simul cum aliis commendavit, rem fecit excell^lâ suâ dignitate, tum ipsâ veritate dignam; ac si pristina fortuna mansisset, in hoc studio libenter perseverassemus. Nunc conscientiam nostram virtus & integritas perspectissima consolantur, nec cuiusquam odium promeruimus.

Si qui

Si qui tamen fortè animo malevolo in nos fuerint, quorum cupiditates explere nequimus, isti ingenii sui ductum secuti sunt; nobis verò accidit, quod vulgatum habet verum verbum; Virtuti comes Invidia.

Cæterum, quam nobis Ill^{ma} C^{do} V^a malorum ex hac conversione oriundorum Iliadem ominatur, nos ipsi in consultatione dedenda urbis prævidimus; sed communis omnium nostrorum interitus, & inexorabilis fati, cui cuncta cedere coguntur, extrema necessitas, Dictatoriâ potestate consilium conclusit. Interim tamen de infinitâ D^ei benignitate, qui ex tot malis insigne aliquod bonum pro suâ admirabili sapientiâ elicere potis est, non desperantes, patientissimis animis meliora expectamus: is enim fortè iram suam placatus nostriq; misertus avertet; adversariis verò nostris bellorum cupidis & innocentiam perniciem machinantibus mala consilia & cogitationes in capita eorum rependet. Solet enim D^eus per bellorū scitiam utriusq; partis peccata plerunq; castigare. Non equidem negamus, partem calamitatum, quas Ill^{ma} C^{do} V^a literis suis recensuit, quæq; bellum comitantur, nos jam sentire: Veruntamen nihil sub Sole stabile est; & nulla Respub. fortunam ita faventem habet, in quâ membra suos non patiantur manes: nec sub Polonico imperio gravaminum & querelarum expertes fuimus; fides nihilominus & constantia nostra illibata permansit. Si presidia toleramus, quæ jure regio ac suo sumtu victor Civitati imposuit! meminerimus, ad securitatem & levamentum civium nostrorum hoc pertinere; sanè militari disciplinâ juxta præscriptum or-

inationis regia, quam Gubernatori suo discedens reliquit, adeo coërcentur, ut aliquot mille militum, tam in Civitate quam in castellis circumjacentibus collocati, vix tantum molestia nobis creent, quantum jam antè pauci Haydones in arce Rigensi nidulati nobis inferre non dubitarunt. Quod si ex voto non omnia nunc succedunt! consolatur tamen nos solennis rerum humanarum vicissitudo à Deo ordinata, ubi prospera cum adversis, cum paupertate divitiarum, valetudo cum morbo, cum bello pacis felicitas non Riga tantum, sed in universo orbis theatro in vicem commutantur. Si fortunarum nostrarum jacturam fecimus! Et Germania, Gallia, Hungaria, Bohemia, Austria, Polonia, Belgium, aliaque regna exempla infinita variantis fortuna nobis suppeditant, quae plurimos virtute, divitiis et honore excellentes viros supra civilem sortem e vectos, proximis annis de summo felicitatis gradu, ad pauperiem extremam deturbavit, imò non paucorum ades ac pradia, uxoribus atque liberis immaniter trucidatis, plerique in barbarorum servitutem abductis, igne ferroque devastavit: nam Deus in caelo habitans, terrarum orbem iustitia et aequitate moderatur, nec personarum rationem habet. Esto Rigenses aliquot cives amissas suas opes qualescunque nunc lugere! certe illustres viri Senatorii Ordinis sortem suam querulam voce aliquando deplorarunt: Si commerciorum usus cum Russis Lithvanis et Curlandis turbabitur et in damnum Civitatis imminuetur! equidem ipsi quoque, qui à quatuor jam seculis Rigensium commerciorum utilitate frusti sunt, haud dubie parum emolumenti inde reportabunt.

Si peri-

Si periculum nobis à Polonia Regno imminet! projectò Magno Ducatui Lithvania et Curlandia (cujus invasio praeter meritum nobis à quibusdam affingitur) non minora à Suecia Rege impendent pericula: Si paupertatis onere gravabimur! sanè Lithvani vel Curlandi divitias non cumulabunt: Nondum è Civitate vestra Deus et fortuna planè exulatum abiit; super sunt et hic etiamnum divina benedictionis semina, cujus fructus mirifice succrescentes gratà subinde mente, quantum satis est, decerpimus;

Ceterum quam in literis suis Illmae Vo pingit triplicem felicitatis differentiam, ceu mirabilem et vix refutatione dignam, non admodum moramur, divina legis et rationis humanae normam secuti. Quod si felices laudique digni sunt, qui fortiter pro patria occubuerunt! quidni et illi, qui vitam et sanguinem pro communis salute profundere paratissimi, divinam tamen providentiam ad majores Reipublicae usus conservati sunt? Sanè utrisque laudatarum gentium more et instituto praemia ac honores sunt decreti. Illos verò, qui ab omnibus tractatibus puros ac immunes animos retinuerunt, prorsus ignoramus: Nam in hoc gravissimo negotio nihil clam, sed omnia aperte, in publicis consiliis tam Pratorii, quam utriusque civitum Collegii more antiquissimo sunt acta, consultata, cum praesentibus quoque Nobilibus et Officialibus Regiis communicata, ac unanimi omnium consensu definita et conclusa. Quod si quis aliud in linguam promptum, aliud in pectore clausum habuit, summi quoque periculi tempore dissimulandi artificiosus est, ubi dissimulationi nullus est locus, minimè felix is est censendus, sed gravissimam

visissimam reprehensionem incurrit. Jam nullo modo consci-
entia inquinatur, cum ad præscriptum divini ac humani ju-
ris, Et juxta optimarum gentium exempla, vi majori imbe-
cilliores cedunt, honestissimisq; conditionibus salutem pacif-
cantur. Exempla omnis a vi pro nobis faciunt; quæ si allega-
re liberet, facile demonstrari posset, vix sub Sole regnum aut
dominium fuisse, quod à potentiori suo tempore non fuerit su-
peratum, Et ubi victi gravissima quæq; perpeffi, pacem pecu-
niâ vel quâcunq; ratione non redemerint. An verò inter
felicissimos numerandi sint, qui cum uxoribus ac liberis è Ci-
vitate migrarunt, omnes sanâ ratione pradii judicent. Atq;
ut maxime ad exemplum paucorum, qui in mutuo commer-
ciorum usu omnes fortunas suas Reipub. Polonia incolis cre-
diderunt, urbe excessissemus, quorsum tandem migrandum
nobis fuisset? Valde periculosum est, robustissimo in rebus
humanis fato reluctari; ac proclivius, vetus domicilium
fortunarum reliquæ deseruntur quàm recuperantur; quippe
extra RIGAM ubi aliam RIGAM repertamus, planè nesci-
mus. Sed quidni etiam vicinis gentibus æquè grave Et incom-
modum futurum esset, si veteres hinc migrâssent coloni, Et
soli Sveci Civitatem in sedissent? Satis est ad extremum di-
scriminis articulum, neglectis omnibus fortunis, fidem con-
stantissimè cultam etiam sanguine obsignâsse: Nunc per vim
majorem Sermi Svecia Regis in viti à Reipub. Polonia corpo-
re, quæ nobis ex pacto tutelam debebat, divulsi, Et nexu obli-
gationis reciproca, secundum omnium gentium jura Et exem-
pla soluti, reliquias DËl beneficio conservatas deferere, aut
relictis

relictis patris laribus, in quibus sat vâ conscientia Et bono-
re degere ac manere datum est, et a animi cupiditate sponta-
neum exiliûm amplecti, atq; alienâ misericordia nixi, vitam
inopem sustentare non tenemur.

Hæc omnia paulò uberius Illuc Cui Væ perscribenda ideo
duximus, ut innocentia Et existimatio cum primis nostra
vindictur, omniumq; ob oculos ponatur, tum ut Illuc Cui Væ
Et reliqui ad quos hoc bellum spectat, paulò altius rem pen-
santes, omni cura Et sollicitudine tandem in salutem com-
munem incumbant, quò bello funestissimo supra viginti duos
annos patriæ viscera depascenti aliquando finis imponatur,
pax Et concordia stabilietur Et sanctè servetur. Quam
quidem ad rem cognitâ voluntate Et mandato Illuc Cui Væ
commissio, pro tenuitate nostrarum partium, tanquam in causa
communis salutis, omnem laborem, operam studiumq; no-
strum libentissimè conferemus, prout in ipsa deditiois for-
mula, fides nostra tum nondum obliti, pacti sumus, viamq;
ad pacificationem Et concordiam mutuam straximus. Alio-
quin uno isto excepto casu, nobis, qui inevitabili divino fato
in fidem ac deditioem Sermi Svecia Regis concessimus, ac so-
lennis jurisjurandi religione fidelitatem firmavimus, picta-
te ita jubente decretum est, eadem quæ antea Polonia, nunc
Svecia Regem Et Rempub. devotione ac veneratione pro-
sequi, Et in omni fortuna penes eundem non minori cum lau-
de Et honore perseverare, neq; ulla in re contra officium Et
conscientiam nostram Regno Polonia nos obligatos vel ob-
noxios profiteri. Nam ut nullo scelere vel fraude ad Reg.

Nim

*Item Suecia Dominum modò nostrum clementissimum
transivimus, sic nullà perfidià vel maleficio ad vos ut un-
quam redeamus, licet id in potestate nostrà situm esset, aut im-
punè fieri posset, permoveri nos aut induci patiemur, sed di-
vinam providentiam sequemur. Non ea calami subsidia
promittentis vis fuit, ut pessum cunctes servaret; non erit eti-
am blandi-antis aut minitantis, ut nos in aliam ditionem
translatos vincat aut recuperet.*

Quamobrem summo studio Illust. Cdm Vram petimus, ab istiusmodi consiliis & machinationibus, quæ nec ipsius nec nostræ ingenuitati conveniunt, sibi temperet, literas clàm mittere superseदेat, nec quempiam nostrorum hominum à virtutis & justitiæ tra-
mite devium in miseriæ exitumq; præcipitet; Sic verò existimet, quicumq; nunciis cum clandestinis literis & mandatis subordinatus in Civitatem deinceps venerit, excepto, qui lege & more militari cum mandatis apertis missus fuerit, tubicini, gravissimà pœnà tam venientis temeritatem, quàm spargentis levitatem punitum iri. Captivos quoq; Illust. Cdo Vra quos dimittit, contra morem militare illicitis pactis ad ea minime obligabit, quæ Christianam consuetudinem ac castrensem disciplinam ledant. Tandem ita Illust. Cdo Vra statuatur, non alio animo hanc scriptionem, quàm pro vindicando honore atq; existimatione nostra susceptam esse.

Quod superest, DEum immortalem oramus, ut salutaria consilia Regi & Ordini-
bus Poloniæ inspiret, ut pax fugitiva aliquando revocetur, gladius fuso tot innocentium Christianorum sanguine madens, ad cuius mentionem cohorrescimus, in vaginam recon-
datur, cognatorum Principum concordia firmetur, misericordiarum subditorum, qui re-
liqui sunt, quieti consulatur; Sic domus & familiæ principum floreant, divinæ benig-
nitatis rore crescant, inter duo Regna perennis tranquillitatis & amicitiae iura ac vin-
cula consolidabuntur, omnesq; eorum cives à tantis tempestatibus, in mutuâ utilitatem
communicatione, ac gaudiorum societate, Christianâ charitate conglutinatis animis, pa-
cis in portu quiescant, ac perpetua vota pro salute Principum, supremo Principum Do-
mino, in quo omnes vivimus ac movemur, indefinenter nuncupabunt: Sic deniq; Illust. Cdni Vrae pristinae observantiae nostræ officia constabunt; Quam bene valere optamus.

Data Rige die quarta mensis Februarii Anno Christi pacis auctoris,

Millesimo Sexcentesimo Vigesimo secundo.